

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 6 | 2017

Ympäristöministeriön tilinpäätös vuodelta 2016

Ympäristöministeriön raportteja 6/2017

Ympäristöministeriön tilinpäätös vuodelta 2016



Ympäristöministeriö

ISBN: 978-952-11-4728-9

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto, Marianne Laune

Helsinki 2017



4041 0017
Painotuote

Kuvailulehti

Julkaisija	Ympäristöministeriö		Helmikuu 2017
Tekijät	Ympäristöministeriö		
Julkaisun nimi	Ympäristöministeriön tilinpäätös vuodelta 2016		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöministeriön raportteja 6/2017		
ISBN painettu	978-952-11-4729-6	ISSN painettu	1796-1696
ISBN PDF	978-952-11-4728-9	ISSN PDF	1796-170X
URN-osoite	URN:ISBN:978-952-11-4728-9		
Sivumäärä	71	Kieli	suomi
Asiasanat	Ympäristöministeriö, tilinpäätös, toimintakertomus		
Tiivistelmä <p>Ympäristöministeriön toimintakertomuksen ja tilinpäätöslaskelmien tehtävänä on tarkastella varainhoitovuoden toimintaa, tuloksia sekä toiminnan vaikuttavuutta. Kertomuksessa ministeriön toiminnan vaikuttavuutta tarkastellaan tehtäväkokonaisuuksittain, jotka sisäisestä organisaatiosta riippumatta antavat kokonaiskuvan koko toimialueen tuloksista. Toimintakertomus käsittelee vain ministeriön toimintaa.</p> <p>Toimintakertomus sisältää johdon katsauksen toimintaan sekä toimialoittaisen katsauksen toiminnan vaikuttavuuteen, kuvauksen toiminnallisesta tehokkuudesta, tuotoksista ja laadunhallinnasta sekä henkisten voimavarojen hallinnasta. Toimintakertomus sisältää myös tilinpäätösanalyysin, sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuman, määräajoin tehtävien kokonaisarviointien tulokset ja yhteenvetotiedot väärinkäytöksistä.</p> <p>Tilinpäätöslaskelmiin kuuluvat tuotto- ja kululaskelma, tase sekä talousarvion toteutumalaskelma ja tilinpäätöslitteet.</p>			
Kustantaja	Ympäristöministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1 Toimintakertomus	7
1.1 Johdon katsaus toimintaan	7
1.2 Toiminnan vaikuttavuus	10
1.2.1 Ympäristönsuojelu	11
1.2.2 Luonnonsuojelu	18
1.2.3 Vesien- ja merensuojelu	24
1.2.4 Alueidenkäyttö	27
1.2.5 Asuminen	32
1.2.6 Rakentaminen	34
1.3 Toiminnallinen tehokkuus	39
1.3.1 Toiminnan taloudellisuus ja tuottavuus	39
1.3.2 Maksullinen yhteisrahoitteinen toiminta	42
1.4 Tuotokset ja laadunhallinta	43
1.4.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet	43
1.4.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu	44
1.5 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	45
1.6 Tilinpäätösanalyysi	51
1.6.1 Rahoituksen rakenne ja talousarvion toteutuminen	51
1.6.2 Tuotto- ja kululaskelma ja tase	52
1.7 Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma	53
1.8 Arviointien tulokset	54
1.9 Yhteenvetotiedot väärinkäytöksistä	56
1.9.1 Virheitä ja väärinkäytöksiä koskevat yhteenvetotiedot	56
1.9.2 Takaisinperintää koskevat yhteenvetotiedot	56
2 Talousarvion toteutumalaskelma	57
3 Tuotto- ja kululaskelma	62
4 Tase	63
5 Liitetiedot	64
5.1 Tilinpäätösliitteet	64
6 Allekirjoitukset	71

1 Toimintakertomus

Ympäristöministeriön vuoden 2016 toimintakertomuksen laadinnassa on otettu huomioon laki valtion talousarviosta (423/1988), talousarvioasetus (1243/1992) ja Valtiokonttorin 10.11.2016 antama ohje sekä muut määräykset ja suositukset kertomusten laadinnasta.

Kertomuksen rakenne on sama kuin vuonna 2014 ja 2015. Toimintakertomuksessa on tarkasteltu toiminnan tuloksia ja vaikutuksia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuutta tarkastellaan tehtäväkokonaisuuksittain, jotka organisaatorakenteesta riippumatta antavat kokonaiskuvan koko toimialueen vaikuttavuuden kehittymisestä. Toiminnallisen tehokkuuden sekä tuotosten raportoinnissa on hyödynnetty muun muassa ministeriön työajanseurantajärjestelmästä ja kirjanpidosta saatua seurantatietoa. Tuloksellisuuden kuvaus perustuu vahvasti ministeriön tulossopimuksessa esitettyjen tavoitteiden toteutumisen raportointiin.

1.1 Johdon katsaus toimintaan

Ympäristöministeriön työssä korostui vuonna 2016 valmistautuminen julkisen hallinnon rakennemuutokseen ja aktiivinen muutokseen vaikuttaminen. Ympäristöministeriö edisti merkittäviä lakihankkeita ja toteutti tuloksellisesti hallitusohjelman kirjauksia.

Ympäristöministeriön strategia *Kestävää elinympäristöä ja vihreää kasvua rakentamassa* (2014) tukee hallitusohjelman toimeenpanoa. Hallituksen strateginen painopistealue on Biotalous ja puhtaat ratkaisut ohjasi voimakkaasti ministeriön toimintaa. Ympäristöministeriö osallistui myös Työllisyys ja kilpailukyky sekä Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkamisen -painopistealueiden toteuttamiseen. Ministeriön vastaa myös ympäristönsuojelua koskevien hallinnon menettelyjen sujuvoittamisesta ja tehostamisesta mm. prosesseja digitalisoimalla. Hallituksen kärkihankkeiden toteuttaminen edellytti ympäristöministeriöltäkin vahvaa panosta.

Kesällä käynnistyi maakuntauudistuksen valmistelu. Uudistus muuttaa merkittävästi työnjakoa, tehtäviä ja rahoitusta kuntien, maakuntien ja valtion välillä. Suunnitteilla on myös uusi valtion lupa- ja valvonta-asioihin keskittyvä virasto. Muutokset kohdistuvat monien ympäristön kannalta olennaisten tehtävien hoitoon ja järjestämiseen ja myös ministeriön toimintaan vuodesta 2019 lähtien. Ympäristöministeriö vaikutti vuoden aikana vahvasti maakuntauudistuksen sisältötyöhön eri työryhmissä, jotka liittyivät tehtäviin, lainsäädäntöön, ohjaukseen ja rahoitukseen, toimintamalleihin, palveluihin ja prosesseihin sekä ICT:hen.

Pariisin ilmastopimus astui voimaan marraskuussa. Sopimus sitoo lähes kaikkia maailman maita tavoitteessa vähentää kasvihuonepäästöjä ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Vuoden aikana neuvottelujen painopiste siirtyi toimeenpanoon. Kansallisen ilmastolain toimeenpano on aloitettu valmistelemalla vuoteen 2030 asti ulottuvaa keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaa. Keskipitkän aikavälin suunnitelma on keskeinen osa hallituksen Hiilettömään, puhtaaseen ja uusiutuvaan energiaan kustannustehokkaasti -kärkihaan- ketta, ja keskittyy ilmastomuutoksen hillitsemiseen päästökaupan ulkopuolisilla toimilla. Ympäristöministeriö osallistui tiiviisti kansallisen energia- ja ilmastostrategian valmisteluun.

Pitkäjänteistä vaikuttamista kansainvälisen ympäristöhallinnon tehostamiseksi jatkettiin YK:n prosesseissa ja organisaatioissa. Ympäristöministeriö vaikutti aktiivisesti Suomen arktisen strategian päivitykseen ja Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuusohjelman valmisteluun. Ympäristönäkökulma sisältyy strategiaan ja on vahvasti esillä Suomen puheenjohtajuusohjelmassa 2017. Ministeriö vaikutti myös Pohjoismaiden ministerineuvoston Suomen puheenjohtajuuskauden (2016) valmisteluun ja vastasi sen toteutuksesta ympäristösektorilla, ml. kahden ministerikokouksen valmistelu. Luonnonsuojeluyhteistyö Venäjän kanssa keskittyi Fennoskandian vihreän vyöhykkeen kysymyksiin.

Ympäristöministeriön asettama työryhmä valmisteli tarvittavat muutokset ympäristövaikutusten arviointia koskevaan YVA-lakiin ja -asetukseen ja muuhun lainsäädäntöön YVA-direktiivin muutosdirektiivin (2014/52/EU) täytäntöönpanoa varten. Lisäksi laadittiin ehdotukset YVA-menettelyn yhteensovittamiseksi kaavoitukseen ja ympäristöä koskeviin lupamenettelyihin.

Vesienhoitosuunnitelmien ja merenhoidon toimenpideohjelman (2016–2021) toteutus aloitettiin, ja suurin osa toimenpiteistä käynnistyi. Ympäristöministeriö vaikutti aktiivisesti HELCOM:ssa (Itämeren merellisen ympäristön suojelukomissio) tehtyyn Itämeren maiden yhteiseen päätökseen hakemuksen jättämisestä Kansainväliselle merenkulkujärjestölle IMO:lle Itämeren nimeämisestä typen oksidien valvonta-alueeksi. Lisäksi IMO:n päätöksellä kielletään risteilyalusten käsittelemättömien jätevesien päästöt Itämereen vaiheittain alkaen 2019–2023. Päätökset ovat merkittävä lisä Itämeren rehevöitymisen vähentämistoimiin.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO-ohjelman) keinoin suojeltiin vuonna noin 5 300 hehtaaria yksityisten maanomistajien maita. Ympäristöministeriö painottaa jatkossa METSO-ohjelman toteutusta entistä enemmän eteläisessä Suomessa. Soidensuojelussa edettiin erityisesti valtion mailloilla. Valtioneuvosto teki päätöksen valtion mailloilla olevien valtakunnallisesti arvokkaiden soiden suojelusta siten, että noin 15 000 hehtaaria suojellaan lakisääteisesti ja 15 000 hehtaaria Metsähallituksen päätöksellä. Hallituksen esitys Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden Hossan kansallispuiston perustamisesta annettiin joulukuussa eduskunnalle. Kansallispuistoon tulisi kuulumaan noin 11 000 hehtaaria valtion omistamia alueita. Lain on tarkoitus tulla voimaan kesäkuussa 2017.

Ympäristöministeriö toimi valtakunnallisen Vihervuoden 2016 kokoonkutsujana ja johtoryhmän puheenjohtajana, ja Viherympäristöliitto vastasi toiminnan organisoinnista. Vuoden teema oli ”Kestävä suomalainen maisema”.

Ympäristöministeriössä valmisteltiin hallituksen esitys eduskunnalle maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta. Muutoksilla sujuvoitetaan kaavoitusta ja rakentamista koskevia lupakäytäntöjä hallitusohjelman mukaisesti. Tavoitteena on vähentää kaavoitukseen ja rakentamiseen liittyvää sääntelyä, lisätä rakentamismahdollisuuksia sekä edistää elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittymistä.

Neljän isoimman kaupunkiseudun (Helsinki, Turku, Tampere ja Oulu) kuntien ja valtion väliset MAL-sopimukset uudistettiin osana hallituksen kilpailukyky-kärkihanketta. Sopimukset allekirjoitettiin kesäkuussa ja ne ovat voimassa vuosina 2016–2019. Sopimuksiin on sisällytetty kaupunkiseutujen kuntien maankäyttöä, asumista ja liikennejärjestelmän kehittämistä koskevat keskeisimmät ja vaikuttavimmat toimenpiteet, jotka edellyttävät sekä kuntien keskinäistä että kuntien ja valtion välistä yhteensovittamista.

Ympäristöministeriössä valmisteltiin laki uudesta lyhyestä korkotukimallista, jonka rajoitusaika on lähtökohtaisesti 10 vuotta. Korkotukimalli tuli voimaan elokuun alussa, ja sen avulla pyritään lisäämään kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentamista.

Hallituksen strategisen Biotalous ja puhtaat ratkaisut -painopistealueen tavoitteiden mukaisesti ympäristöministeriö tukee puuraaka-aineen liikkumista entistä suuremmalla volyymillä ja uusien tuotteiden kehittämistä. Puurakentamisen edistämisen toimenpideohjelman tavoitteet ja päätoimenpiteet hyväksyttiin, ja ympäristöministeriö alkoi toteuttaa ohjelmaa. Lisäksi rakentamismääräyskokoelmaa ryhdyttiin uudistamaan teollisen puurakentamisen näkökulmasta.

Ympäristöministeriö sai valmisteltua uusilta rakennuksilta vaadittavaa energiatehokkuutta ja ns. lähes nollaenergiarakentamisen määrittelyn perusteita koskevan lainsäädännön. Valtakunnallinen Kosteus- ja hometalkoot -toimenpideohjelma saatiin päätökseen.

Ohjelman yhteydessä tuotetusta laajasta hometalkoot.fi -verkkopalvelusta löytyvät sekä ammattilaisille että tavallisille kansalaisille suunnatut oppaat ja ohjeet.

1.2 Toiminnan vaikuttavuus

Säädösvalmisteluhankkeet etenivät

Vuonna 2016 annettiin eduskunnalle 18 ympäristöministeriön toimialan hallituksen esitystä. Monilla hallituksen esityksillä toteutettiin hallitusohjelman tavoitteita mm. lupamenettelyjen sujuvoittamisesta. Keskeisiä esityksiä olivat hallituksen esitys maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta (kaavoituksen ja rakentamisen lupamenettelyjen sujuvoittaminen), hallituksen esitys ympäristönsuojelulain muuttamisesta (haja-asutusalueiden jätevesisäätelyn keventäminen) ja hallituksen esitys ympäristövaikutusten arviointimenettelyä koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toteutettu merkittävä osa hallitusohjelman tavoitteista, jotka toteutetaan lainsäädännön kautta. Muilta osin hallitusohjelman tavoitteiden toteuttaminen lainsäädännön keinoin eteni suunnitellusti. Ympäristölainsäädännöllä myös pantiin kansallisesti täytäntöön EU-lainsäädännön ja kansainvälisten ympäristösopimusten velvoitteita.

Ympäristöministeriö asetti vuonna 2016 lainsäädäntöhankkeen, joka sovittaa yhteen ympäristöllisiä menettelyjä. Uudistus koskee mm. ympäristölupia, vesilain mukaisia lupia, luonnonsuojelulain mukaisia poikkeuspäätöksiä, ympäristövaikutusten arviointia ja rakennuslupia. Tavoitteena on tehdä lupa-asioinnista asiakkaalle mahdollisimman sujuvaa. Kyseessä on yksi pääministeri Juha Sipilän hallituksen norminpurkukokonaisuuden merkittävimmistä hankkeista, ja se toteuttaa kahta kärkihanketta: Työllisyys ja kilpailukyky sekä Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkaminen.

Vuonna 2016 aloitti toimintansa valtioneuvoston arviointineuvosto, joka toteutti ensimmäiset ympäristöministeriön toimialan hallituksen esitysten vaikutusten arvioinnit. Arvioinnin kohteena oli hallituksen esitys maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta ja hallituksen esitys ympäristönsuojelulain muuttamisesta.

Ympäristöministeriö vaikutti tutkimukseen

Ympäristöministeriö päivitti vuonna 2016 T&K-toimenpideohjelma 2020:n. Ohjelman toimenpiteitä toteutettiin suunnitellusti. Esimerkiksi T&K-toiminnan tuloksista viestittiin ahkerasti: Ympäristötiedon foorumin kanssa yhteistyössä järjestettiin 17 tilaisuutta, joihin osallistui yli 800 tutkijaa, virkamiestä, päätöksentekijää, elinkeinoelämän edustajaa ja järjestöjen edustajaa.

Ympäristöministeriö vaikutti tuloksekkaasti strategisen tutkimuksen (STN) ja valtioneuvoston päätöksentekoa tukevan rahoitusvälineen teemoihin (VN TEAS, Valtioneuvoston yhteinen selvitys- ja tutkimustoiminta). Esimerkiksi STN-teemassa ”kaupungistuva yhteiskunta” on useita hankkeita, joissa ympäristöministeriö oli mukana. VN TEAS -hankkeita käynnistyi vuonna 2016 ympäristöministeriön johdolla mm. asumisen uusista vaihtoehdoista, pilaantuneiden maa-alueiden riskinhallintakeinoista ja eliölajien uhanalaisuuden arvioinnista.

Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) toiminnassa kehitettiin etenkin poikkihallinnollista yhteistyötä. Vuoden aikana käynnistettiin keskustelut yhdistymisestä SOTERKO (STM:n alaiset tutkimuslaitokset) -verkoston kanssa.

1.2.1 Ympäristönsuojelu

Ympäristölupamenettelyjen sujuvoittaminen jatkuu

Hallituksen esitys laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta annettiin eduskunnalle. Muutosehdotus koskee jätevesien käsittelyä ja johtamista viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla. Uuden ns. hajajätevesiasetuksen valmistelu on aloitettu ja asetusluonnos lähti lausunnolle joulukuussa 2016. Samoin aloitettiin jätevesiä koskevan opasmateriaalin suunnittelu ja myönnettiin neuvontahankkeille avustusta.

Hallituksen esitys ympäristönsuojelulain muuttamisesta siirtyi annettavaksi tammikuussa 2017 arviointineuvoston lausunnon aiheuttamien täydennysten vuoksi. Esitys koskee luvanvaraisten laitosten luettelon keventämistä ja sähköistä neuvontaa ja siinä on mukana myös tiettyjä eläinsuojien luvituksen sujuvoittamistoimenpiteitä. Luvanvaraisuutta korvaavaa ilmoitusmenettelyä koskeva selvitys valmistui vuoden lopussa. Eläinsuojien ympäristölupamenettelyn kehittämistyön edellyttämät tutkimushankkeet olivat käynnissä. Sikojen ja siipikarjan BAT-selvitykset valmistuivat.

Ympäristönsuojelua koskeva valvontaohje annettiin toukokuussa 2016. Sähköisen lupajärjestelmän käyttöönotto siirtyi. Valvonnan tietojärjestelmän uudistamista koskeva työ etenee uudessa valmisteluryhmässä, jonka määräaika on vuosille 2017–2018.

Arktinen YVA-hanke-ehdotus valmistui kesäkuussa 2016 ja on jatkokäsittelyssä. Turvetuotannon ympäristölupahakemuksen luontoselvitykset -ohje ja turvetuotannon ympäristönsuojeluohje valmistuivat vuonna 2016.

Öljyntorjuntaa ja kemikaalivahinkojen torjuntaa kehitetään

Öljyntorjunnan kansallisen strategian valmistelu aloitettiin. Öljyntorjunnan arktinen yhteistyösopimus tuli voimaan keväällä 2016 ja sen ensimmäinen osapuolikokous järjestetään keväällä 2017. Ympäristöministeriön ja sisäministeriön yhteisessä työryhmässä

valmistui ehdotus merialueen ympäristöonnettomuuksien torjunnan operatiivisen johtovastuun siirrosta. Työryhmän loppuraportti sisälsi kaksi vaihtoehtoa asian toteuttamiseksi. Raportti oli kuulemiskierroksella mutta jatkotyöstä ei ole vielä päätetty.

Ilmansuojelua tehostetaan

Ilmaan johdettavia päästöjä rajoittava päästökattodirektiivi tuli EU:ssa voimaan 31.12.2016. Kansallisen ilmansuojeluohjelman valmistelua jatkettiin ja asiaa koskevia selvityksiä valmisteltiin. Ammoniakkipäästöjen vähentämisohjelma valmistui päätöksentekoa varten. Ilman epäpuhtauksien haittakustannuselvitys VN TEAS -rahoilla oli kilpailutuksessa. Ilmanlaatudirektiivin täsmällisempää täytäntöönpanoa koskeva hallituksen esitys ympäristönsuojelulain muuttamisesta hyväksyttiin eduskunnassa. Valtioneuvoston asetus ilmanlaatuasetuksen muuttamiseksi oli lausunnolla. Keskisuurten polttolaitosten päästövaatimuksia koskeva direktiivi on tullut EU:ssa voimaan. EU:ssa valmisteltiin suurten polttolaitosten parhaan käyttökelpoisen tekniikan päätelmiä, jotka ovat Suomen energiateollisuuden kannalta erittäin merkittävät. Suomi osallistui päätelmien valmisteluun aktiivisesti ja pyrki vaikuttamaan niiden sisältöön, josta päätetään vuonna 2017.

Pilaantuneiden maa-alueiden ja kemikaalien ympäristöriskit hallintaan

Valtion pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamista koskevat tehtävät keskitettiin Pirkanmaan ELY-keskukselle huhtikuussa 2016. Keskittäminen koskee valtakunnallisessa tutkimus- ja kunnostusohjelmassa (2016–2040) priorisoitujen riskikohteiden systemaattista tutkimista ja kunnostamista ja on merkittävä askel vuonna 2015 hyväksytyn valtakunnallisen pilaantuneiden maa-alueiden riskinhallintastrategian toimeenpanoa. Vuosi 2016 oli ohjelman käynnistysvuosi. Tällöin aloitettiin mm. 23 tutkimusta ja 11 kunnostusta yhteistyössä kuntien kanssa. Lisäksi edistettiin toimialaan liittyvien menettelytapojen vuorovaikutteisuutta ja avoimuutta, selkeytettiin vastuuta ja työnjakoa ELY-keskusten välillä sekä kehitettiin kunnostushankintojen kustannustehokkuutta ja kestävyyttä. Pirkanmaan ELY-keskus toteutti myös hallitusohjelman kärkihankkeisiin kuuluvaa pilaantuneiden maa-alueiden kokeiluohjelmaa (2016–2018) käynnistämällä 5 yhteisrahoitteista T&K-hanketta sekä valmistelemalla isompia demonstraatiohankkeita tutkimus- ja kunnostusohjelman kohteista. Osa valtakunnallisen tutkimusohjelman öljyn saastuttamista kohteista rahoitetaan öljysuojarahastosta. Vuonna 2016 rahaston varoin tutkittiin 73 kohdetta ja kunnostus aloitettiin 27 kohteessa. Vuosien 2016–2017 vaihteessa valmistui VN TEAS -hanke kestävästä kunnostamisesta.

Kansallisen vaarallisia kemikaaleja koskevan ohjelman tarkastaminen käynnistyi loppusyksystä 2016 ja työhön asetettiin laaja-alainen työryhmä, jonka työ päättyy vuoden 2017 alussa. Suomen johdolla teetettiin yhteispohjoismainen selvitys kansainvälisen kemikaalien hallintaa ohjaavan strategian SAICM:in (Strategic Approach to International Chemicals

Management) jatkosta ja järjestettiin aiheen tiimoilta laaja kutsuvierasseminaari. Tukholman sopimuksen mukaisen ns. POP-pöytäkirjan muutokset ratifioitiin marraskuussa 2016. Montrealin pöytäkirjan muutoksista sovittiin lokakuussa 2016. Tämän niin kutsutun Kigalin sopimuksen tavoitteena on vähentää HFC-yhdisteiden päästöjä säätelemällä yhdisteiden tuotantoa ja kulutusta. Ko. yhdisteet ovat voimakkaita kasvihuonekaasuja.

Pariisin ilmastosopimus voimaan

Pariisin ilmastosopimus tuli voimaan marraskuussa 2016. Sopimus sitoo lähes kaikkia maailman maita tavoitteessa vähentää kasvihuonepäästöjä ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Suomi ratifioi sopimuksen osaltaan myös marraskuussa. Vuoden 2016 aikana keskityttiin kansainvälisissä neuvotteluissa Pariisin ilmastosopimuksen toimeenpanon valmisteluun.

Pariisin sopimus vahvistaa maailmanlaajuisia ilmastotoimia. Sen tavoitteena on pitää maapallon keskilämpötilan nousu selvästi alle 2°C:ssa pyrkien kohti 1,5 °C:tta, vahvistaa sopeutumiskykyä ja ilmastokestävyyttä sekä suunnata rahoitusvirrat kohti vähähiilistä kehitystä. Päästöjen ja hiilinielujen tasapaino tulee saavuttaa vuoteen 2100 mennessä. Maat valmistelevat kansalliset päästövähennystavoitteensa viiden vuoden välein ja niiden yhteenlaskettua riittävyyttä tarkastellaan ensimmäistä kertaa vuonna 2018. Pariisin sopimuksen on allekirjoittanut 196 maata, joten se kattaa lähes 100 prosenttia maailmanlaajuisista kasvihuonekaasupäästöistä. Sopimuksen on tähän mennessä ratifioinut yli 130 maata, joiden yhteenlaskettu osuus maailmanlaajuisista kasvihuonekaasupäästöistä on yli 80 prosenttia.

Siinä missä vuoden 2015 Pariisin ilmastokokoukseen huipentui 20 vuotta ilmastoneuvotteluja, vuoden 2016 Marrakechin ilmastokokouksessa pääpaino oli Pariisin sopimuksen työohjelmissa ja niiden toimeenpanon etenemisessä. Marokossa sovittiin askelmerkit päästövähennystoimien seurannan, läpinäkyvyyden ja vertailtavuuden kehittämiseksi. Nyt tehtävän teknisen työn tulee olla valmis vuonna 2018. Työohjelma on kunnianhimoinen ja sille on asetettu selkeä määräaika.

Ympäristöministeriö koordinoi kannat kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin tukenaan ministeriöiden välinen ilmastoneuvotteluryhmä ja edisti Suomen kantoja sekä EU:ssa että kansainvälisissä neuvotteluissa. Suomi osallistui aktiivisesti myös pohjoismaiseen ja arktiseen ilmastoyhteistyöhön sekä erilaisiin sivutapahtumiin ja aloitteisiin (mm. Mission Innovation; Biofuture Platform; Kansainvälinen koalitio lyhytaikaisten ilmastotekijöiden torjumiseksi (CCAC); Fossiilisten polttoainetukien uudistusryhmä (FFFSR); Ranskan aloite maaperään sitoutuneen hiileen määrän lisäämiseksi (4%); tiedon avoimuutta koskeva Yhdysvaltojen aloite).

EU:n ilmasto- ja energiapolitiikka uudistuu

EU:n tavoitteet ilmasto- ja energiapolitiikan kehittämistä päätettiin Eurooppa-neuvostossa vuoden 2014 lokakuussa ja niiden toimeenpanemiseksi komissio antoi ehdotuksen EU:n päästökauppajärjestelmän uudistamisesta kesällä 2015 sekä jäsenmaiden välistä taakanjakoa ja LULUCF-sektorin (Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous) sisällyttämistä EU:n ilmastopolitiikan kehikoon koskevat ehdotukset kesällä 2016. Taakanjakoasetuksessa asetetaan jäsenmaakohtainen päästövähennystavoite päästökaupan ulkopuoliselle sektorille, johon kuuluu mm. liikenne, maatalous, jätehuolto ja rakennusten erillislämmitys. Vuoden 2016 aikana komissio julkaisi myös kasvihuonekaasujen päästövähennyksiä edistävät ehdotukset uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden lisäämisestä.

Ympäristöministeriön johdolla on valmisteltu Suomen kannat päästökauppajärjestelmän uudistamista ja taakanjakoasetusta koskeviin ehdotuksiin sekä ennakkovaikutettu yksin ja yhdessä muiden samanmielisten jäsenmaiden kanssa EU:n instituutioissa Suomen tavoitteiden edistämiseksi. EU:n uusien päästövähennystavoitteiden toimeenpano Suomessa on aloitettu ennakoivasti ilmastolain mukaisen kansallisen suunnitelman valmistelulla sekä energia- ja ilmastostrategian valmistelulla.

Ilmastolain toimeenpano etenee

Ilmastolain toimeenpano on aloitettu vuoteen 2030 asti ulottuvan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman valmistelulla. Suunnitelmassa esitetään, millä toimilla ilmastomuutosta hillitään päästökaupan ulkopuolisella sektorilla. Keskipitkän aikavälin suunnitelma on keskeinen osa hallituksen kärkihanketta (Hiilettömään, puhtaaseen ja uusiutuvaan energiaan kustannustehokkaasti). Ilmastosuunnitelmaa valmisteltiin vuoden 2016 aikana rinnan energia- ja ilmastostrategian kanssa, jonka valmisteluun ympäristöministeriö osallistui tiiviisti.

Ilmastosuunnitelman valmistelun tueksi tehtiin VN:n tutkimusrahoituksella (TEAS) laaja energia- ja ilmastostrategian ja ilmastosuunnitelman vaikutusten arviointi. Ympäristöministeriö koordinoi ilmastosuunnitelman kokoamista. Ympäristöministeriön tukena on työryhmä, jossa ovat edustettuina keskeiset ministeriöt ja asiantuntijana ilmastopaneeli. Keskeiset ministeriöt ovat valmistelleet omalta toimialaltaan sektorisuunnitelman, joiden pohjalta ilmastolain mukaista suunnitelmaa on koottu. Suunnitelman on tarkoitus valmistua keväällä 2017 ja se annetaan selontekona eduskunnalle.

Kestävää kehitystä edistettiin ja vihreän talouden mahdollisuuksia selvitettiin

Suomen kestävän kehityksen työn vaikuttavuutta lisättiin uudistamalla kansallista koordinaatiomallia niin, että vetovastuu on valtioneuvoston kanslialla. Kansallinen kestävän kehityksen toimikunta asetettiin uudelleen helmikuussa 2016, ja ympäristöministeriö hoitaa pääsihteerin tehtävää. Ympäristöministeriö osallistui aktiivisesti hallituksen Agenda2030-toimeenpanosuunnitelman laadintaan (hyväksyttiin alkuvuonna 2017) osana hallituksen kivijalkahankkeen toimeenpanoa. Suunnitelman myötä eduskunta keskustelee Agenda2030:n toimeenpanosta vuosittain.

Kestävää kulutusta ja tuotantoa (SCP) koskeva päätöslauselma hyväksyttiin YK:n ympäristökokouksessa (UNEA2). Suomen tavoitteet saatiin hyvin mukaan päätöslauselmaan. Ympäristöministeriöllä oli keskeinen johtomaarooli EU:n neuvottelutiimissä.

Kestävän kehityksen toimenpidesitoumusten määrä on kasvanut valtioneuvoston kanslian johdolla alle 200:sta yli 400:aan vuonna 2016. Erityisesti yritysten ja kuntien antamien sitoumusten määrä on kasvanut. Suomen kestävän kehityksen työ ja toimeenpanositoumus ovat herättäneet runsaasti kiinnostusta kansainvälisesti. Suomen hyville käytännöille on ollut kysyntää sekä kv. järjestöissä (YK, EU, OECD) että ympäri maailman.

Ympäristöministeriössä työstettiin vihreän talouden ohjelmaa, jossa painopisteinä ovat älykkäät, vihreät kaupunkiseudut, kiertotalouden ja resurssitehokkuuden edistäminen sekä kestävä biotalous ja aineeton arvonluonti. Resurssitehokkuuden hyödyntämistä ja sivuvirtojen hallintaa edistettiin Motivan koordinoimassa teollisten symbioosien toimintamallissa (FISS). Mukana on 12 maakuntaa ja meneillään olevia hankkeita on 230 eri puolilla Suomea. SYNERGie-tietokannan avulla seurataan talouden, työllisyyden ja ympäristövaikutusten symbioosien ympäristövaikutuksia. Kestävien hankintojen neuvontapalvelu on jatkanut kestävien ja innovatiivisten hankintojen edistämistä levittämällä parhaita käytäntöjä sekä kansainvälisissä yhteishankkeissa.

KULTU-ohjelmien toteutuksesta valmistui raportti elokuussa 2016. Syyskuussa käynnistettiin tutkimushanke Kestävän kulutuksen ja tuotannon politiikan tulevaisuuden haasteiden arvioimiseksi. Toteuttaja on valittu ja hanke alkoi joulukuussa 2016.

Kohti kiertotaloutta

Hallituksen toimintasuunnitelman toimenpide ”Valmistellaan kierrätystä edistävää sääntelyä ja ratkaisuja” ja sen osavaiheet etenivät vuoden 2016 aikana.

Maarakentamisessa käytettäville jätteille kehitettiin uudet soveltamisalan laajentamisen mahdollistavat ympäristökelpoisuuden arviointiperusteet. Tältä pohjalta ympäristöministeriö valmisteli eräiden jätteiden käyttöä maarakentamisessa koskevan valtioneuvoston

asetuksen (ns. MARA-asetus) uudistamista. Asetusluonnos toimitettiin lausuntokierrokselle marraskuun alussa. Valmisteilla oli myös kokonaan uusi valtioneuvoston asetusta maa-ainesjätteiden hyödyntämisestä (MASA-asetus).

Vuonna 2015 alkanut valtakunnallisen jätesuunnitelman laatiminen eteni yhdessä sidosryhmien kanssa mm. painopisteiden valinnalla sekä tavoitteiden ja toimenpiteiden suunnittelulla. Valitut painopisteet ovat: rakennus- ja purkujäte, biohajoavat jätteet ja ravinteiden kierto, sähkö- ja elektroniikkaromu sekä yhdyskuntajäte.

Syyskaudella järjestettiin kaksivaiheinen kokeiluhankehaku yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistämiseksi. Loppuvuonna käynnistettiin kansallisten säädösten valmistelutarpeen arvioimiseksi selvitykset kansallisten ei enää jätettä (EoW) -säädösten tarpeesta, vaikuttavuudesta ja muiden EU-maiden kokemuksista. Tätä edelsivät selvitykset jätteitä koskevien lupavaatimusten toimeenpanon vertailusta EU-maissa sekä jätteen laitos- ja ammattimaisen käsitteen tulkinnasta.

Kevätkaudella toteutettiin vaikutusarviointi kuntien jätehuollon yksinoikeuksien rajaamisesta hallituksen esityksen pohjaksi. Loppukesällä perustettiin työryhmä laatimaan jätelain muutosta sekä arvioimaan uuden hankintalainsäädännön ja jätelainsäädännön rajapintoja.

Kiertotalouden vaikutuksia koskeva VN TEAS -hanke (KIVIKI, Kilpailukykyä ja vihreää kasvua kiertotaloudesta) valmistui, ja sitä esiteltiin mm. kansallisen toimintaohjelman valmistelutilaisuudessa.

Ympäristöministeriö ja Kaupan liitto allekirjoittivat 31.10.2016 Suomen ensimmäisen niin sanotun Green deal -sopimuksen. Sopimus koski toimia muovikassien kulutuksen vähentämiseksi. Kyseessä oli ensimmäinen ympäristöministeriön sopimus, jolla EU:n direktiiviä pantiin täytäntöön vapaaehtoisuuteen perustuvan sopimuksen eikä lain avulla.

Ympäristöministeriö vaikutti aktiivisesti komission vuoden 2015 joulukuussa antaman kiertotalouspaketin käsittelyyn ja toimeenpanoon sen eri osa-alueilla. Vaikutuskohteina olivat mm. kuusi jätedirektiiviehdotusta ja näiden osalta erityisesti kierrätystavoitteet ja uudelleen käytön huomioiminen tavoitteita määritettäessä sekä komission jätteistä energiaa -tiedonanto. Kansallisella tasolla ympäristöministeriö osallistui mm. Sitran vetämän Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016–2025 laatimiseen ja toimeenpanon käynnistämiseen.

Ympäristöministeriö osallistui maa- ja metsätalousministeriön hevosenlannan kierrätys-hankkeeseen, joka eteni suunnitellusti. Ympäristöministeriö osallistui myös maa- ja metsätalousministeriön kanssa keskusteluun komission kanssa lannanpolton päästövaatimuksista

Arktisen neuvoston Suomen puheenjohtajuuden valmistelut etenevät ympäristöhallinnon osalta

Ympäristöministeriö vaikutti aktiivisesti Suomen arktisen strategian päivitykseen ja Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuusohjelman valmisteluun. Ympäristönäkökulma sisältyy strategiaan ja se on vahvasti esillä Suomen puheenjohtajuusohjelmassa.

Ympäristöasiat vahvasti esillä Pohjoismaisen ministerineuvoston Suomen puheenjohtajuuskaudella

Ympäristöministeriö vaikutti osaltaan Pohjoismaiden ministerineuvoston (PMN) Suomen puheenjohtajuuskauden (2016) valmisteluun ja vastasi sen toteutuksesta ympäristösektorin osalta, ml. kahden ministerikokouksen valmistelu. YM:n (Suomen) aloitteesta valmisteltiin useita ministerineuvoston tukipäätöksiä ja kannanottoja, joilla edistetään Suomen ja pohjoismaiden näkemyksiä ja näkyvyyttä EU:n ja YK:n ympäristöyhteistyössä sekä tuetaan kansainvälistä kemikaalityötä ja työtä merten muovijätteen vähentämiseksi. Ympäristöministeriön aloitteesta käynnistettiin Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuutta palveleva kolmivuotinen PMN-hanke. PMN päätti 2016 Luoteis-Venäjä-ohjelmansa jatkosta.

Neuvottelut Pohjoismaisen ympäristörahoitusyhtiön NEFCOn sopimuksen muuttamisesta saatiin päätökseen, ja sopimus allekirjoitettiin Helsingissä joulukuussa 2016. Sopimus mahdollistaa NEFCOn toiminnan ilmasto- ja vihreän talouden hankkeissa myös Itä-Euroopan ulkopuolella, joskin pääasiallisena alueena säilyy Itä-Eurooppa, tällä hetkellä erityisesti Ukraina.

Ympäristövaikutusten arviointi

Ympäristöministeriön asettama työryhmä valmisti tarvittavat muutokset YVA-lakiin ja -asetukseen ja muuhun lainsäädäntöön YVA-direktiivin muutosdirektiivin (2014/52/EU) täytäntöönpanoa varten sekä ehdotukset YVA-menettelyn yhteensovittamiseksi kaavoitukseen ja ympäristöä koskeviin lupamenettelyihin. Näitä koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle joulukuussa 2016. Muutosdirektiivin toimeenpanon määräaika on 16.5.2017

Ympäristöministeriön valmisteleva asetusmuutos, jolla ajantasaistettiin viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun valtioneuvoston asetuksen (347/2005) 1 §:n luettelo ympäristöarviointia edellyttävistä suunnitelmista ja ohjelmista tuli voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2016.

Ympäristövaikutusten arvioinnissa ovat edelleen esillä hankkeet, suunnitelmat ja ohjelmat, joilla on rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia. YK:n Euroopan talouskomission YVA-yleissopimuksen ja sen SOVA-pöytäkirjan ja sen mukaisia kansainvälisiä menettelyjä oli käynnissä useita.

Nitraattidirektiivin raportointi

Suomi raportoi EU-komissiolle nitraattidirektiivin toimeenpanon ja vaikutukset vesiin. Vuosia 2012–2015 koskevan raportoinnin mukaan Suomen pinta- ja pohjavesien nitraattipitoisuudet ovat alhaisia Keski- ja Etelä-Euroopan vesiin verrattuna. Pinta- ja pohjavesien nitraatin keskipitoisuudet eivät ylitä nitraattidirektiivin raja-arvoa, mutta yksittäisiä maksimipitoisuuksien ylityksiä on havaittu sekä joissa että pohjavesissä. Maatalouden kuormittamisessa pintavesissä nitraattipitoisuudet ovat entuudestaan korkealla tasolla ja rehevöityminen on yleistä. Ravinnekuormitusta täytyy edelleen vähentää vesistöjen rehevöitymisen hillitsemiseksi sekä hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi.

Nitraattidirektiivin mukaisesti jäsenvaltioiden on valvottava nitraattipitoisuutta valituissa mittauspaikoissa, jotka mahdollistavat vesien maatalouslähteistä peräisin olevien nitraattien aiheuttaman pilaantumisen laajuuden toteamisen. Raportointikaudella 2012–2015 tietoa pinta- ja pohjavesien nitraattipitoisuuksista kerättiin poikkeuksellisen laajasti. Seuranta-asetamaverkkoon kuului 145 pohjavesialuetta ja 180 maatalouden vaikutusalueella olevaa jokea, järveä ja rannikkovesialuetta. Jatkossa huolena on vedenlaadun seurannan vähentäminen, sillä tavallisesti pohjavesiseurantaa tehdään 19 kohteessa ja taustapitoisuuksia seurataan noin 50 pohjavesiasemalla.

Ympäristötietoisuuden ja ympäristökasvatuksen edistäminen sekä ympäristöjärjestöjen tukeminen

Vuonna 2015 istuneen ympäristöministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisryhmän ehdotuksen perusteella toteutettiin vuonna 2016 hanke, jossa ympäristöhallinnon ja Museoviraston roolit, tavat ja yhteistyömuodot ympäristötietoisuuden edistäjinä selvitettiin. Hanke valmistui syyskuussa ja syntyneet kehittämisideat hyödynnetään mm. aluehallinnon uudistuksessa.

Ympäristöministeriö aloitti vuonna 2016 kehittämisprosessin, jonka tavoitteena on tehostaa ja selkeyttää ympäristö- ja asuntoalan järjestöille myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten haku- ja käsittelyprosessit. Kehittämistyö jatkuu vuonna 2017.

1.2.2 Luonnonsuojelu

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategian ja toimintaohjelman 2012–2020 väliarvio valmistui vuonna 2016 ja se käsiteltiin kesäkuussa biotalouden ja puhtaiden ratkaisujen ministerityöryhmässä. Arviointi osoittaa, että työ strategian ja toimintaohjelman toteuttamiseksi on edennyt pääosin hyvin eri hallinnonaloilla, yksityisellä ja kolmannella sektorilla. Luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä ei kuitenkaan näytä nykyisen kehityksen mukaan olevan saavutetta-

vissa vaan se edellyttää toimien huomattavaa tehostamista. <http://www.ym.fi/download/noname/%7BB63F4966-04B5-4742-916A-68335D221678%7D/119232>

Selvitys ilmastonmuutoksen vaikutuksista luonnonsuojelualueverkostoon ja sen kytkeytyneisyyden kehittämistarpeista on aloitettu Suomen ympäristökeskus SYKE:n toteuttamalla esiselvityksellä. Esiselvityksen on määrä valmistua vuoden 2017 alussa, minkä jälkeen aloitetaan varsinaisen selvityshankkeen valmistelu. Ympäristöhallinnon ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelma 2022 valmistui vuonna 2016. Selvitykseen sisältyy myös luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden tavoitteet ja toimenpiteet.

Osana EU:n biodiversiteettistrategian toimeenpanoa valmistui Suomen luontopääoman tilinpitoa koskevan kansallisen kehittämistyön sisältö ja vaatimuksia koskeva selvitys. Tehtyjen selvitysten ja hankkeiden pohjalta jatketaan kansallisen ekosysteemitilinpidon kehittämistä. Se mahdollistaa nykyistä monipuolisemmat luonnonvarojen määrän, tilan ja riittävyyden tarkastelut esimerkiksi biotalouden kestävyiden näkökulmasta. Luontopääoman tilinpidon kehittämistä varten tarvitaan kattava tieto luonnon tarjoamista ekosysteemipalveluista. Tätä työtä tukemaan käynnistettiin kansallinen Ekosysteemipalvelut ja mittaaminen (MAES) -verkosto. Ekosysteemipalveluiden biofysikaalisten kartoitusmenetelmien kehityksestä valmistui syyskuussa raportti.

Metsien- ja soidensuojelua jatkettiin

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO-ohjelman) toimeenpanoa jatkettiin. Ohjelmalla suojeltiin vuonna 2016 yhteensä 5 305 ha yksityisten maanomistajien maita. Maanomistajille maksettiin korvauksia noin 21,5 milj. euroa. ELY-keskuksille asetetut tavoitteet saavutettiin ja ylitettiin. Tulos oli ennakoitua parempi etenkin Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Ympäristöministeriö linjasi METSO-ohjelman toteutusta siten, että toteutusta painotetaan jatkossa enemmän eteläiseen Suomeen. Ohjelman toteutuksessa keskitytään myös laadullisesti entistä parempiin kohteisiin, jotka täydentävät olemassa olevaa luonnonsuojeluverkostoa mahdollisimman hyvin. Linjaukset ovat tarpeen, koska käytössä olevat määrärahat pienenevät. METSO-ohjelman päätavoitteena on saada suojelun piiriin uusia arvokkaita metsäalueita yhteensä 96 000 hehtaaria. Tavoitteesta on vuoden 2016 jälkeen saavutettu yli 61 000 hehtaaria, joten ohjelman toteutus etenee aikataulussaan vuotta 2025 kohti. Vuonna 2016 aloitti kolme uutta METSO:n yhteistoimintaverkostoa YM:n rahoittamana. Verkostojen tavoitteena on edistää METSO-ohjelman toimeenpanoa ja maanomistajien osallistumista ohjelmaan.

Soidensuojelun osalta edettiin erityisesti valtion maiden osalta. Valtioneuvosto teki 2016 päätöksen valtion mailla olevien valtakunnallisesti arvokkaiden soiden suojelusta siten, että noin 15 000 hehtaaria suojellaan lakisääteisesti ja 15 000 hehtaaria Metsähallituksen päätöksellä. Yksityismaiden arvokkaista kohteista suojeltiin vuoden 2016 aikana vapaaeh-

toisin kaupoin tai rauhoittamalla noin 1 200 hehtaaria, pääosin puustoisia soita ja osana METSO-ohjelmaa. Soidensuojelutyöryhmän kokoamat, valtakunnallisesti arvokkaiden suoalueiden kartta- ja luontotietoaineistot on avattu Etelä-Suomen yksityisten alueiden ja koko maan valtion kohteiden osalta yleiseen käyttöön. Tiedon avoimuudella pyritään välttämään tiedon puutteesta johtuva soiden luonnonarvojen heikentäminen.

METSO-ohjelman rinnalla toteutettiin yhteensä 4 294 hehtaaria muita luonnonsuojeluun varattuja alueita.

Luonnonsuojelualueverkosto täydentyy

Hallituksen esitys Hossan kansallispuiston perustamisesta annettiin joulukuussa 2016 eduskunnalle. Kansallispuistoon tulisi kuulumaan noin 11 000 hehtaaria valtion omistamia alueita Suomussalmen, Kuusamon ja Taivalkosken kunnissa. Hossan kansallispuisto olisi Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuisto. Lain on tarkoitus tulla voimaan 17.6.2017. Valtion maiden muiden luonnonsuojelualueiden perustaminen on ollut valmisteilla Itä-Lapin, Pohjois-Pohjanmaan eteläosien ja Etelä-Karjalan alueille. Nämä hankkeet valmistuvat vuoden 2017 aikana.

Natura 2000 -verkoston täydentäminen

Ministeriön ehdotus Natura 2000 -verkoston ja sen tietojen täydentämisestä valmistui ja siitä järjestettiin julkinen kuuleminen. Ehdotuksen pohjalta valmistellaan vuonna 2017 valtioneuvoston päätöstä, jolla verkoston kattavuus erityisesti merialueilla paranee olennaisesti.

Natura 2000 -alueiden hoidon ja käytön suunnittelua ja toimeenpanoa varten ohjattiin kaikki alueet kattavien yleissuunnitelmien laadinta ELY-keskuksissa ja Metsähallituksessa. Yleissuunnitelmat toimivat pohjana lähivuosina laadittaville Natura-alueiden tilan arvioinneille (NATA) sekä aluekohtaisille hoito- ja käyttösuunnitelmille. Kyseisellä suunnitteluprosessilla osaltaan täytetään Natura 2000 -alueiden asianmukaisen suojelun ja hoidon velvoitteita.

Luontotyyppien uhanalaisuusarviointi käynnistyi

Luontotyyppien toinen kansallinen uhanalaisuusarviointi käynnistyi 2016 ja on edennyt hyvin kaikissa kahdeksassa elinympäristökohtaisessa asiantuntijaryhmässä (joissa yhteensä noin 110 asiantuntijaa). Pääosa luontotyyppikuvauksista ja osa kaikkiaan 430 luontotyyppien arvioinneista valmistui vuoden 2016 loppuun mennessä. Metsien laadunarviointikavaa on kehitetty ja uusia avoimeen käyttöön tulevia paikkatietoaineistoja on valmistunut mm. tuntureista ja joista. Kansainväliseen IUCN:n (Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto) arviointimenetelmään on tehty myös kansallisia tarkennuksia ympäristöministeriön johdolla toimivan ohjausryhmän toiveiden mukaisesti.

Perinnebiotooppien päivitysinventointia valmisteltiin viimeistelemällä inventoinnin ohjeet sekä tekemällä malli-inventointeja Varsinais-Suomessa sekä Lapissa. Inventoinnissa tarvittavia tietojärjestelmiä kehitettiin sekä Metsähallituksessa että SYKE:ssä.

Kansallisen Ramsar -kosteikkotyöryhmän työnä valmistui Suomen Ramsar -kosteikkotoimintaohjelma 2016–2020 kosteikkoluontotyyppien tilan parantamiseksi.

Uhanalaisten lajien suojelua edistettiin

Suomen lajien viides uhanalaisuusarviointi käynnistyi varsinaista arviointia valmistelevalla työllä. Arviointiohjeet laadittiin valtioneuvoston kanslian TEAS-hankkeen tuella, johon liittyen kehitettiin yhteistyössä Luonnontieteellisen keskusmuseon (Luomus) Lajitietokeskuksen kanssa arviointityökalu arviointityön nopeuttamiseksi, yhtenäisyyden parantamiseksi ja dokumentointia varten. Asiantuntijatyöryhmät ovat tehneet esiintymätarkastuksia, koonneet aineistoja ja päivittäneet nimistöä arviointia varten. Varsinainen asiantuntijatyöryhmissä tehtävä arviointityö käynnistyy vuoden 2017 alussa ja siihen osallistuu yli 150 asiantuntijaa. Arvioinnin on määrä valmistua alkuvuodesta 2019 ja se tulee kattamaan noin 22 000 lajia.

Ympäristöministeriö antoi asiaa pohtineen työryhmän suositusten mukaisesti ohjekirjeen, jolla tähdätään merimetson ja ihmisen välisten konfliktien aiempaa tehokkaampaan hallintaan mm. paikallista yhteistyötä lisäämällä ja täsmentämällä merimetsoa koskevien säännösten tulkintaa poikkeuslupakäytäntöjen sujuvoittamiseksi. Ohjekirjeen mukaisesti alueelliset yhteistyöryhmät ovat käynnistyneet ja toimien vaikuttavuutta seurataan.

Metsäalan toimijat ja metsänomistajat saivat käyttöönsä uuden neuvontamateriaalin liito-oravan huomioon ottamiseksi metsänkäytön yhteydessä. Luonnonsuojelulain huhtikuussa voimaan tulleen muutoksen myötä liito-oravan suojelun käytännöt metsätaloudessa muuttuivat. Liito-oravan suojeluvaatimukset ovat ennallaan eli lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on edelleen kiellettyä. ELY-keskukset eivät kuitenkaan enää jatkossa tee rajauspäätöksiä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikoista.

Lajisuojelun toimintaohjelma valmistui, ja se julkaistaan alkuvuodesta 2017. Toimintaohjelman tavoitteena on uhanalaisten lajien tilan parantaminen vuoteen 2020 mennessä ja uhanalaistumiskehityksen pysäyttäminen. Lisäksi tavoitteena on parantaa lajien suojelutyön kustannustehokkuutta, läpileikkaavuutta ja vaikuttavuutta. Ohjelman toimenpiteet ovat monilta osin laajoja ja niiden toteuttaminen edellyttää toimivaa yhteistyötä viranomaisten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, eri alojen toimijoiden sekä muiden sidosryhmien kesken.

Luonnon monimuotoisuuden suojelua valtavirtaistettiin kotimaassa rajat ylittävissä yhteistyössä

Business & Biodiversity -ohjelman tavoitteena on osallistaa yritykset luonnon monimuotoisuudelle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen. Suomalainen yhteiskuntavastuuganisaatio FIBS tuotti yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa yrityksille suunnatun Master Class -koulutuksen ja laajemmalle yleisölle suunnattuja tilaisuuksia yritysten roolista haasteiden ratkaisussa. Yhteensä 29 suurta ja keskisuurta yritystä on ottanut osaa Master Class -koulutukseen vuodesta 2014 alkaen, noin 10 yritystä/vuosi. Vuonna 2016 jaettiin ensi kertaa Yritysten Biodiversiteettipalkinto. Koulutukseen osallistuneet yritykset ovat myös vaikuttaneet omiin toimialoihinsa ja lisänneet tietoisuutta aiheesta.

Fennoskandian vihreä vyöhykkeen kehittämistä jatkettiin ulkoministeriön rahoituksen tuella (IBA-rahoitus) ja Suomen ympäristökeskuksen koordinoimana. Kaikki kolme maata Norja, Venäjä ja Suomi vahvistivat yhteisen strategian ja yhteistyön prioriteetit. Niiden toimeenpanoa tukevasta rahoitusinstrumentista (ENI-ohjelma) sovittiin EU:n ja Venäjän välillä.

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin lausunto- ja kuulemiskierros järjestettiin

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnista järjestettiin keväällä 2016 lausunto- ja kuulemiskierros. Siitä tehdyn yhteenvedon on tarkoitus valmistua keväällä 2017. Maisema-alueista käytävää yhteiskunnallista keskustelua ja syventävää tiedottamista varten valmistettiin julkaisu Maisema-opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun sekä tehtiin viestinnällinen hanke Arvokkaiden maisema-alueiden arvostuksen nostaminen. Sekä opas että hanke tehtiin yhteistyössä Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen kanssa.

Valtakunnallinen vihervuosi

Ympäristöministeriö toimi Valtakunnallisen vihervuoden 2016 kokoonkutsujana ja johtoryhmän puheenjohtajana, ja Viherympäristöliitto vastasi toiminnan organisoinnista. Vuoden teema oli Kestävä suomalainen maisema. Vuoden aikana järjestettiin 411 tapahtumaa eri puolilla maata. Viherympäristön, kulttuuriympäristön ja maisemien merkitys nousi hyvin esille sekä tapahtumissa että tiedotuksessa. Erityisen hyvin asia tuli esille sosiaalisessa mediassa.

LIFE-hankkeet

Perinteisten LIFE-hankkeiden osalta vuonna 2016 hyväksyttiin yksi suomalaishanke, Metsähallituksen Metsäpeurahanke (LIFE-rahoitus 3,05 milj. euroa). Suomesta lähti komissioon 15 hakemusta vuonna 2016. Perinteinen EU:n ympäristönsuojeluhankkeille tarkoitettu

LIFE-rahoitusväline sai nykyisellä rahoituskaudella (2014–2020) rinnalleen laajemman rahoitusmuodon: LIFE yhdistetyt hankkeet (integrated projects). Suomi on pärjännyt kahdella ensimmäisellä hakukierroksella erinomaisesti: kaikista EU-maista Suomella on selvästi suurin saanto (17,9 % jaetuista IP-rahoista). Vuonna 2016 alkoi kaksi IP-hanketta: Sisävesien monimuotoisuuden parantamiseen tähtäävä Metsähallituksen FRESHABIT LIFE IP (LIFE-rahoitus 12 milj. euroa) ja valtakunnallisen jätesuunnitelman ja kiertotalouden tavoitteiden toteuttamiseen keskittyvä SYKE:n vetämä CIRCWASTE-LIFE IP (LIFE-rahoitus 11,1 milj. euroa). Ympäristöministeriö on vuosittain myöntänyt kansallisten LIFE-hankkeiden ja IP-hankkeiden osarahoitusta.

Nagoyan pöytäkirjan määräysten voimaansaattamista koskeva lainsäädäntö voimaan

Laki biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen liittyvän Nagoyan pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laki biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen liittyvän Nagoyan pöytäkirjan täytäntöönpanosta tulivat voimaan syyskuussa 2016. Kyseessä on kokonaan uusi lainsäädäntö, jolla saatetaan valtionsisäisesti voimaan biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen (SopS 78/1994) liittyvä Nagoyan pöytäkirja ja säädetään eräistä pöytäkirjan täytäntöönpanoon liittyvistä kysymyksistä.

Kansainvälisten biodiversiteettisopimusten toimeenpanon tehostaminen

Ympäristöministeriö jatkoi pitkäjänteistä vaikuttamistyötä kansainvälisen ympäristöhallinnon tehostamiseksi. Aktiivinen osallistuminen kansainvälisen ympäristöyhteistyön rakenteiden ja toiminnan järjestyttämiseen tuo pitkänaikavälin tuottavuushyötyä niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti. YM jatkoi näkyvässä kansainvälisessä roolissa biodiversiteettisopimusten yhteistyön lujittamiseksi. Vuoden 2016 loppuun mennessä yhteensä viiden kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen osapuolikokoukset olivat tehneet päätökset yhteistyön tiivistämiseksi erityisesti toimintavalmiuksien vahvistamisen ja raportoinnin osalta. YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolikokouksessa joulukuussa 2016 tehtiin päätös kansainvälisten biodiversiteettisopimusten yhteistoimintaa vahvistavasta tiekartasta. Päätökset lisäävät sopimusten toimeenpanon tehokkuutta. Ne edistävät myös Agenda 2030:n biodiversiteettiä koskevien tavoitteiden saavuttamista.

YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolikokouksen korkean tason osuudessa Suomi liittyi mukaan kahteen luonnon monimuotoisuutta turvaavaan sitoumukseen merten muoviroskista ja pölyttäjäistä.

Luonnonsuojeluyhteistyö Venäjän kanssa jatkui ja keskittyi Fennoskandian vihreän vyöhykkeen kysymyksiin.

1.2.3 Vesien- ja merensuojelu

Vesien- ja merenhoidon toimeenpano etenee

Vesienhoitosuunnitelmien ja merenhoidon toimenpideohjelman (2016–2021) raportoinnit EU komissiolle valmistuivat. Toimenpideohjelmien toteutus aloitettiin, ja suurin osa toimenpiteistä on käynnissä. ELY-keskukset toimialueillaan edistivät vesien- ja merenhoidon toimenpiteitä sekä suuntasivat rahoitusta hankkeiden toteutukseen. Hallituksen kärkihanke-rahastuksesta järjestettiin kohdennettu hankehaku erityisesti ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormitusta vähentäviin hankkeisiin, joilla etsitään ja levitetään uusia ja vaikuttavia ratkaisuja ja käytäntöjä vesien ja meren hyvän tilan saavuttamiseksi. Hankehaun tuloksena myönnettiin avustus kuudelle hankkeelle, joissa kehitetään mm. hulevesien hallintaa, virtavesien hoitoa ja suojavaikohyönteisten kehittämistä.

Vesien- ja merenhoidon suunnittelun organisointia ja prosesseja on arvioitu ja uudistettu, ja suunnittelukäsikirja maakunnille valmistui. Merenhoitosuunnitelman ensimmäisen osan tarkistaminen on aloitettu käsittäen ympäristötavoitteiden päivittämisen.

Meristrategia-direktiivin liitteen III ja komission täytäntöönpanopäätöksen uudistukset hyväksyttiin komiteassa. Direktiivin kansallista täytäntöönpanoa täydennettiin muuttamalla vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia samoin kuin merenhoitoasetusta.

Vesipuidedirektiivin uudistaminen alkoi EU-työryhmässä, samoin työ uusien merkittävien hankkeiden (art. 4.7.) huomioon ottamiseksi. Euroopan neuvostossa valmisteltiin vesipäättelmät EU-puheenjohtajamaan johdolla. Ruotsin kanssa valmisteltiin kansainvälistä vesienhoitosuunnitelmaa.

Pohjavesialueiden määrittämistä ja luokittelua tarkentava muutos valtioneuvoston asetukseen vesienhoidon järjestämisestä tuli voimaan marraskuussa 2016. Suomen ympäristökeskus laati pohjavesialueita ja suojelusuunnitelmien laatimista koskevan soveltamisoppaan. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset aloittivat pohjavesialueiden tarkistukset.

Vedenalaisen meriluonnon karttapalvelu kaikkien käytettävissä

Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelmassa toteutettu VELMU:n karttapalvelu avattiin 28.1.2016. Palvelu tukee merellistä luonnonsuojelua sekä merialue-suunnittelua, ja sitä on käytetty mm. luvituspäätösten yhteydessä ja YVA-arvioinneissa. Se on saanut runsaasti positiivista palautetta, ja sen tietosisältöä päivitetään jatkuvasti. VELMU Atlas -kirjaa valmisteltiin. VELMU 2 -ohjelmaa (2017–2025) valmisteltiin sitä varten laaditun tiekartan mukaisesti.

Ympäristön tilan ja haitallisten aineiden seuranta kehittyi

Ympäristön tilan seurannassa siirryttiin kokonaan ostopalvelujen käyttöön vuoden 2016 alusta lähtien. Laajemmilla hankinta-alueilla toteutetulla laboratorioanalyysien ja maasto-toiminnan kilpailutuksella saavutettiin huomattavaa kustannussäästöä. Valtioneuvoston vaarallisten ja haitallisten aineiden asetuksen toimeenpanoa edistettiin suuntaamalla resursseja EU:n uusien prioriteettiaineiden kartoitukseen ja haitallisten aineiden seurannan kehittämiseen.

Ravinteiden kierrätyksellä vähennettiin Itämeren rehevöitymistä

Ravinteiden kierrätysohjelman seurantarayhmä laati vision ravinteiden kierrätyksestä vuonna 2030, ja ohjelman tavoitteet päivitettiin sen mukaisesti. Ohjelman 6. hankehaun uusissa hankkeissa kehitetään uudenlaisia innovatiivisia ravinteiden talteenottomenetelmiä jätevesistä, uusia kierrätyslannoitteita mm. metsäteollisuuden sivuvirroista sekä ratkotaan kierrätysravinnepohjaisten lannoitteiden käyttöön liittyviä haasteita. Lisäksi kipsin käyttöä peltojen fosforikuormituksen vähentäjänä kokeilevassa hankkeessa (SAVE) selvitetään tutkijoiden ja viljelijöiden yhteistyönä kipsin peltölevityksen ympäristövaikutuksia ja viljelijöiden valmiutta kipsin käyttöön. Vuonna 2016 oli käynnissä 33 hanketta, joista 13 valmistui ja viisi uutta käynnistyi.

Kärkihankkeessa täysimittaisen lietteenkäsittelyn koekohteen toteuttamiseksi laadittiin teknis-taloudellisia selvityksiä, ja haku avustuksesta pilotti-investoinnin toteuttamiseksi käynnistettiin.

Haja-asutuksen jätevesiasetus uudistettiin

Hallituksen esitys laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta annettiin eduskunnalle. Muutosehdotus koskee jätevesien käsittelyä ja johtamista viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla. Uuden ns. hajajätevesiasetuksen valmistelu on aloitettu ja lähti lausunnolle joulukuussa 2016. Hajajätevesiä koskevan opasmateriaalin suunnittelu on aloitettu ja neuvontahankkeille myönnetty avustusta.

Kansainvälinen yhteistyö Itämeren suojelussa eteni – yhteyksiä Venäjään ylläpidetään aktiivisesti

Ympäristöministeriö jatkoi Itämeren suojelusopimuksen (HELCOM), Itämeren toimintaohjelman ja 2013 ministerikokouksen velvoitteiden toteuttamista. HELCOM-yhteistyössä on valmistelu yhteistä Itämeren tilaraporttia (HOLAS II). Keväällä valmistui yhteinen näkemys toimenpiteiden koordinoinnista Itämerellä. Laatuaan ensimmäinen Itämeren laajuinen lääkeaineita koskeva tilaraportti valmistui HELCOM:n ja EU:n Itämeren alueen strategian välisenä yhteistyönä.

Kansainvälinen merenkulkujärjestö IMO päätti 27.10.2016 Itämeren nimeämisestä tyypen oksidien valvonta-alueeksi sen jälkeen kun Itämeren maat olivat HELCOM:ssa päättäneet hakemuksen jättämisestä maaliskuussa 2016. Päätös koskee 1.1.2021 jälkeen rakennettavia uusia laivoja. Suomi ratifioi kansainvälisen painolastivesiyleissopimuksen syyskuussa 2016, minkä seurauksena sopimus tulee kansainvälisesti voimaan syyskuussa 2017. IMO:n päätöksellä risteilyalusten käsittelemättömien jätevesien päästöt Itämereen kielletään uusille laivoille 1.6.2019, vanhoille 1.6.2021 ja suoraan Pietariin liikennöiville aluksille 1.6.2023 alkaen.

Itämeren-laajuista suojeluyhteistyötä rehevöitymisen torjumiseksi jatkettiin EU:n Itämeren alueen strategian mukaisesti yhteistyössä HELCOM Pressure ja Agri -työryhmien kanssa. Kolme uutta EU-rahoitteista politiikka-ala Nutrin lippulaivahanketta käynnisti toimintansa.

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahaston toiminta jatkui erityisesti Valko-Venäjällä. Ympäristöministeriön lähialueyhteistyön hanke Pietarin Nevan tunnelipumppaamon rakentamiseksi valmistui. Suomen avustus ko. hankkeeseen oli 4,7 milj. euroa.

Suomenlahti-yhteistyötä jatkettiin sovitun yhteistyöohjelman mukaisesti. Suomenlahden tilraportti valmistui UM:n rahoituksen tuella (IBA-rahoitus). Suomenlahti-yhteistyön ohjausryhmä asetettiin.

UNECE:n (United Nations Economic Commission for Europe) rajavesistösopimuksen toimeenpanossa aloitettiin vesi-terveyspöytäkirjan kansallisten tavoitteiden uudistaminen yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Suomi vaikutti YK:n merioikeusyleissopimuksen alaisen aavan meren suojelua koskevan täytäntöönpanosopimuksen (nk. BBNJ-sopimus) syntymiseen sekä YK:n alaisessa valmistelukomiteassa että EU:n sisällä. Suomi osallistui arktisen neuvoston piirissä käytyihin neuvotteluihin siitä, miten arktisten merialueiden hallinnointia tulisi tulevaisuudessa kehittää.

Venäjän toimet Ukrainassa vaikuttivat voimakkaasti Venäjää koskevaan kansainväliseen ympäristöyhteistyöhön mukaan lukien rahoitus, sekä EU:n ja Venäjän väliset suhteet. Suomi korosti Venäjä yhteyksissään tiedonvaihdon sujuvuutta, erityisesti hankkeissa, joista aiheutuu rahat ylittäviä ympäristövaikutuksia. Suomi ja Venäjä tapasivat ympäristöasioissa korkealla tasolla kolme kertaa vuoden 2016 aikana.

Suomi on tarjonnut aktiivisesti osaamistaan Krasnyj Borin kaatopaikan aiheuttaman ympäristöuhan selvittämiseksi ja poistamiseksi. BSAG, Lisäksi on edistetty keskusteluja Venäjän Luonnonvarainministeriön (MNRE) kanssa näytteiden ottamisesta jätealtaista ja kuljetuksesta Suomeen vedenpuhdistuksen suunnittelua varten.

1.2.4 Alueidenkäyttö

Kaavoituksen ja rakentamisen lupamenettelyjen sujuvoittamista koskeva hallituksen esitys valmistui

Ympäristöministeriössä valmisteltiin hallituksen esitys eduskunnalle maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta. Muutoksilla toteutetaan hallitusohjelman kaavoituksen ja rakentamisen lupien sujuvoittamista koskevia toimenpiteitä. Muutosten tavoitteena on vähentää kaavoitukseen ja rakentamiseen liittyvää sääntelyä, lisätä rakentamismahdollisuuksia sekä edistää elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittymistä. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle 24.11.2016. Muutosten on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2017.

Ympäristöministeriö selvitti hallitusohjelman mukaisesti siirtymisen kaavoitusasioissa kunnallisvalituksesta hallintovalitukseen. Selvityksen mukaan kunnallisvalituksen muuttaminen hallintovalitukseksi ei merkittävästi vaikuttaisi tavoitteeseen vähentää valituksia ja sujuvoittaa prosesseja. Valituslajin muuttamisesta luovuttiin selvityksen pohjalta.

Kuntia tuettiin poikkeamispäätösten valmistelussa

Maankäyttö- ja rakennuslain mukainen poikkeamistoimivalta siirtyi kokonaan kunnille maankäyttö- ja rakennuslain 1.4.2016 voimaan tulleeella muutoksella. Muutos merkitsi sitä, että aikaisemmin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimivaltaan kuuluneet poikkeamisasiat ratkaistaan jatkossa kunnassa. Tavoitteena on edistää ELY-keskusten ja kuntien voimavarojen tarkoituksenmukaisempaa kohdentumista, selkeyttää poikkeamistoimivaltaa sekä helpottaa rakentamismahdollisuuksia nopeuttamalla ja yksinkertaistamalla poikkeamisasioiden käsittelyä. Muutos liittyy hallitusohjelman toteuttamiseen.

Kuntien tukemiseksi laadittiin Uudenmaan ELY-keskuksessa ympäristöministeriön ohjauksella opas rakentamisen poikkeamispäätösten käsittelyyn. Oppaan laatimisen lisäksi järjestettiin ELY-keskuksissa eripuolilla Suomea poikkeamispäätösten käsittelyä koskevia koulutustilaisuuksia kunnille.

Maakuntakaavojen vahvistamisesta ennakoivaan ja vuorovaikutteiseen viranomaisyhteistyöhön

Ympäristöministeriössä valmisteltu maankäyttö- ja rakennuslain muutos, jolla maakuntakaavojen ja kuntien yhteisten yleiskaavojen vahvistamismenettelystä luovutaan, tuli voimaan 1.2.2016. Tähän liittyvä maankäyttö- ja rakennusasetuksen muutos, jolla päivitettiin lähinnä maakuntakaavaprosessia koskevat asetuksen säännökset, tuli voimaan 1.3.2016. Vahvistamismenettelystä luopuminen perustui osaltaan tätä koskeneeseen ympäristöministeriön selvitykseen sekä hallitusohjelmaan. Ympäristöministeriö vahvisti vuoden 2016 aikana vielä yhdeksän maakuntakaavaa ja vahvistettavana oli vuoden lopussa yksi maa-

kuntakaava. Vahvistamisesta luopumisen jälkeen ympäristöministeriön rooli painottuu valtakunnallisten intressien edistämiseen maakuntakaavoituksessa osana ennakoivaa ja vuorovaikutteista viranomaisyhteistyötä. Maakuntien liitoissa oli vuoden 2016 lopulla valmisteltavana 18 maakuntakaavaa. Valmisteltavana olevista maakuntakaavoista suuri osa on kokonaismaakuntakaavoja.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen käynnistyi

Ympäristöministeriö käynnisti alkuvuodesta valmistelun valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamiseksi ja asetti huhtikuussa yhteistyöryhmän ohjaamaan valmistelua. Yhteistyössä sidosryhmien kanssa tapahtuva valmistelu tähtää siihen, että valtioneuvosto voisi päättää uudistetuista tavoitteista vuonna 2017 ja korvata näin valtioneuvoston vuonna 2000 tekemän ja 2007 osittain tarkistaman päätöksen.

Alueidenkäyttötavoitteet uudistetaan siten, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin alueidenkäytön tulevaisuuden haasteisiin, kuten kaupungistumiseen ja ilmastomuutokseen. Tavoitteet valmistellaan maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin ja hallitusohjelman linjausten mukaisesti siten, että ne koskevat nykyistä rajatumminkin keskeisimpiä valtakunnallisia näkökohtia ja ovat nykyistä täsmällisemmin ilmaistuja.

Valtion ja kuntien väliset MAL-sopimukset ovat osoittautuneet toimiviksi

Neljän isoimman kaupunkiseudun (Helsingin, Turun, Tampereen ja Oulun kaupunkiseudut) kuntien ja valtion väliset MAL-sopimukset uudistettiin osana hallituksen kilpailukyky-kärkihanketta. Sopimukset ovat voimassa vuosina 2016–2019. MAL-sopimukseen on sisällytetty kaupunkiseutujen kuntien maankäyttöä, asumista ja liikennejärjestelmän kehittämistä koskevat keskeisimmät ja vaikuttavimmat toimenpiteet, jotka edellyttävät sekä kuntien keskinäistä että kuntien ja valtion välistä yhteensovittamista.

MAL-sopimusten tavoitteena on yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän yhteensovittaminen siten, että luodaan edellytyksiä tonttitarjonnan ja asuntotuotannon merkittävälle lisäämiselle ja liikenteeseen kohdistettujen ja joukkoliikennettä tukevien investointien täysimääräiselle hyödyntämiselle. Toimenpiteillä turvataan monimuotoisen ja riittävän asuntotuotannon edellytykset sekä vahvistetaan kestävien kulkumuotojen houkuttelevuutta parantamalla jalankulun, pyöräilyn ja joukkoliikenteen olosuhteita ja edistämällä tietoon perustuvien digitaalisten liikennepalveluiden syntymistä henkilö- ja tavaraliikenteessä.

Sopimukset ovat luonteeltaan aiesopimuksia, joiden rahoitukseen valtio osallistuu talousarvion puitteissa sopimusten toimenpiteiden toteuttamisen mukaisesti. MAL -sopimukset muodostavat yhdessä kasvusopimusten kanssa kokonaisuuden, jolla edistetään kaupunkiseutujen kilpailukykyä ja elinvoimaa.

Metropolipolitiikan toteuttaminen jatkui

Ympäristöministeriö jatkoi metropolipolitiikan käytännön koordinaatiotyötä yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Metropolipolitiikan keskeisiä teemoja ovat alueen kansainvälisen kilpailukyvyn, elinkeinopolitiikan ja aluekehityksen edistäminen, maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun yhteistyö sekä yhteistyö segregaaation ehkäisyssä.

Metropolipolitiikkaa on toteutettu teemälähtöisesti, ja sen keskeiset hankkeet täsmentyvät valmistelun edetessä. Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti tehtiin valtion ja pääkaupunkiseudun ja Lahden välinen kasvusopimus ja valtion ja Helsingin seudun välinen MAL-sopimus. Samoin tehtiin valtioneuvoston periaatepäätös asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimintaohjelmasta (AUNE), sopimukset ohjelman toteuttamisesta metropolialueella (Helsingin, Espoon, Vantaan ja Hyvinkään kaupunkien kanssa) ovat viimeistelyvaiheessa.

Ilmastonmuutosta pyritään hillitsemään

Ympäristöhallinnon ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelman valmistui keväällä 2016. Päivitys pohjautuu Kansalliseen ilmastonmuutoksen sopeutumis suunnitelmaan 2022. Kansallisen suunnitelman mukaan ministeriöt vastaavat hallinnonalallaan suunnitelman toimeenpanosta, seurannasta ja arvioinnista. Keskeisenä tavoitteena on sopeutumisen sisällyttäminen osaksi toimialojen sekä toimijoiden suunnittelua ja toimintaa. Ympäristöhallinnon toimintaohjelman päivityksessä on keskeisellä sijalla ollut alueellisen näkökulman tuominen aiempaa vahvemmin mukaan ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.

Hallitus hyväksyi marraskuussa 2016 työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmistellun kansallisen energia- ja ilmastostrategian vuoteen 2030. Se annettiin selontekona eduskunnalle. Strategiassa linjataan konkreettisia toimia ja tavoitteita, joilla Suomi saavuttaa Sipi-län hallitusohjelmassa ja EU:ssa sovitut energia- ja ilmastotavoitteet vuoteen 2030.

Rakennetussa ympäristössä muodostuu merkittävä osuus Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Energian loppukäytöstä rakennusten osuus on noin 38 prosenttia. Ympäristöministeriö osallistui keskeisesti ilmasto- ja energiastrategian valmisteluun.

Kansainvälisen kestävän kaupungistumisen agenda valmistui

Ympäristöministeriön vetämä kansallinen Habitat III -toimikunta valmisteli Suomen kannat Habitat III:n kaupunkikehitysohjelman neuvotteluihin, joita käytiin vuosina 2015–2016. Ympäristöministeriön neuvottelijat vastasivat Suomen kantojen saamisesta Quitossa lokakuussa hyväksytyyn Uusi Kaupunkikehitysohjelmaan (New Urban Agenda). Hyväksytyssä ohjelmassa valtiot sopivat, että kaupunkeja ja asuinyhdyskuntia kehitetään kestävällä tavalla siten, että kaikille on tarjolla muun muassa riittävät palvelut, asumisvaihtoehdot sekä terveellinen ja kriisinkestävä elinympäristö. Lisäksi noudatetaan kiertotalouden periaattei-

ta ja panostetaan viheralueiden ja luonnon monimuotoisuuden suojeluun. Suomen prioriteetit saatiin ohjelmaan mukaan varsin kattavasti.

20-vuotisen ohjelman sitoumuksia ja toimenpiteitä toteutetaan eri maissa, kaupungeissa ja sidosryhmissä. Ympäristöministeriö käynnistää kansallisen kestävän kaupunkikehityksen ohjelman sekä osallistuu YK-neuvotteluihin universaalin ohjelman ja sen seurannan toteuttamiseksi.

Maankäyttö- ja rakennuslain muutos merialuesuunnittelusta tuli voimaan

Maankäyttö- ja rakennuslain ja -asetuksen merialuesuunnittelua koskevat säännökset tulivat voimaan lokakuun alussa. Niiden mukaisesti rannikon maakuntien liitot laativat ja hyväksyivät yhteensä kolme Suomen alue- ja talousvedet kattavaa yleispiirteistä merialuesuunnitelmaa yhteistyössä keskenään vuoden 2021 maaliskuun loppuun mennessä. Ympäristöministeriö vastaa merialuesuunnittelun yleisestä kehittämisestä ja ohjauksesta sekä yhteistyöstä naapurimaiden kanssa merialuesuunnitelmien yhteensovittamiseksi. Ympäristöministeriössä toteutettiin merialuesuunnittelun käynnistämistä tukevia sidosryhmätilaisuuksia ja lähtökohtia selvittävä hanke sekä valmisteltiin jatkohankkeen toteuttaminen vuonna 2017.

Kulttuuriympäristöstrategiaa toteutettiin

Ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö asettivat ajalle 24.5.2016–31.12.2020 koordinaatioryhmän vastaamaan Kulttuuriympäristöstrategian (2014–2020) toimeenpanon seurannasta ja edistämisestä. Sitomus2050.fi-sivustolla osana kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumusta on vuoden aikana tehty 12 kulttuuriympäristösitoumusta, joiden joukossa mm. Museoviraston ja kahdeksan yhdistysten tekemää sitoumusta. Huhtikuussa avattiin kulttuuriympäristomme.fi -palvelu yhteistyössä Museoviraston ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Palvelu toimii keskeisenä kanavana strategian tavoitteiden ja toimeenpanon esille tuomisessa. Lisäksi järjestettiin Instagram-valokuvakilpailu kansalaisten aktivoimiseksi, ns. porkkanatilaisuus järjestöväelle sekä teetettiin useita selvityksiä. Maisemanhoito-opas ja perinnebiotooppien hoidon edistämistä koskeva hanke valmistuivat. Strategiaa toimeenpannaan kiinteässä yhteistyössä sidosryhmien kanssa (mm. Museovirasto, Metsähallitus, Suomen Kotiseutuliitto).

Tuulivoimarakentaminen laadukasta ohjausta edistettiin

Tuulivoimarakentamisen suunnittelun ohjausta on edistetty julkaisemalla päivitetty tuulivoimarakentamisen suunnittelun opas. Tuulivoimarakentamisen maisemavaikutusten lisääntyneen tietämyksen pohjalta on julkaistu raportti, jossa tarkastellaan tuulivoimarakentamisen maisemavaikutuksia sekä niiden käsittelyä kaavoituksessa ja ympäristövaiku-

tusten arviointimenettelyssä. Vastaavassa uudessa linnustovaikutusten arviointia koskevassa raportissa on ajantasaista linnustotietoa tuulivoimarakentamisen suunnittelun ja siihen liittyvän vaikutusten arvioinnin tueksi. Näiden raporttien tavoitteina on parantaa tuulivoimarakentamisen suunnitteluun liittyvien selvitysten ja vaikutusten arvioinnin laatua.

Tuulivoimarakentamisen ohjauksen tehostamiseksi ja yhtenäistämiseksi on ympäristöministeriön rahoituksella jatkettu vuonna 2015 käynnistettyä valtakunnallista tuulivoimaneuvontaa. Neuvonta tarjoaa asiantuntija-apua kunnille, maakunnan liitoille, ELY-keskuksille, toiminnanharjoittajille ja kansalaisille tuulivoimarakentamiseen liittyvissä menettely- ja sisältökysymyksissä. Tuulivoimaneuvonta on sijoitettu Varsinais-Suomen ELY-keskukseen.

Alueidenkäytön ja rakentamisen digiloikka käynnistettiin

Rakennetun ympäristön digiloikkaa toteutettiin useina yksittäisinä kehittämishankkeina, joiden yhteisenä nimittäjänä oli Rakennetun ympäristön ja rakentamisen digitalisaatio (KIRA-digi) -kärkihanke. Vuonna 2016 rakennettiin hankkeen organisaatio ja toteutettiin laajasti osallistaen ja joukkoistettuna kehittämistarpeiden fokusointi ja säädösten arviointia. Kiinteistö- ja rakentamis-alan (KIRA) digikokeilujen toteuttamiseksi julkaistiin KIRA-digikutiohjelma, ja sen mukaisena toteutettiin kokeiluhankkeiden 1. hakukierros. Sen myötä käynnistettiin noin 0,5 milj. euron kokeilut valtion 40 prosentin rahoitusosuudella. Vuonna 2016 julkaistiin lisäksi KIRA-alan keskeinen sanasto sekä määritettiin julkisen hallinnon digiperiaatteista johdetut rakennetun ympäristön digiperiaatteet.

Elinympäristön laatuun liittyvää aineistoa tuotettiin

Ympäristöministeriö julkaisi raportin Metsämaa kaavoituksessa. Hankkeen tarkoituksena oli kehittää metsämaahan kohdistuvaa kaavoitusta ja sen ohjausta. Raportissa arvioidaan metsämaan yleiskaavoitukseen liittyviä säännöksiä ja käytäntöjä eri näkökulmista, ja sen painopiste on kuntien yleiskaavoituksessa.

Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen vyöhykkeitä käsittelevän Urban Zone -hankkeen kolmas vaihe saatiin raportointivaiheeseen. Hankkeessa on analysoitu 14 kaupunkiseudun yhdyskuntarakennetta ja arvioitu sen tulevia kehityspolkuja vuoteen 2030 asti kuntien ja seutujen suunnitelmien perusteella. Urban Zone -hankekokonaisuudessa on tuotettu merkittävää tietoa suomalaisten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä

Suuronnettomuusriskit ja kaupunkirakenne -raportti valmistui keväällä 2016. Raportin tarkoituksena on tukea sellaisten alueiden kaavoituksesta, joiden lähistöllä on suuronnettomuusvaaraa aiheuttava laitos.

Liito-oravan huomioimista kaavoituksessa koskevan kirjeen päivitys valmisteltiin. Kirjeessä annetaan tietoa liito-oravaa koskevasta lainsäädännöstä, elintavoista sekä kaavoitustyön yhteydessä tarpeellisista selvityksistä ja vaikutusarvioinneista. Kyseessä on päivitys vuonna 2005 annettuun vastaavanlaiseen kirjeeseen. Kirje lähetetään kuntiin, maakunnan liittoihin ja ELY-keskuksiin alkuvuodesta 2017.

1.2.5 Asuminen

MAL-sopimuksilla lisää vauhtia asuntokaavoitukseen ja -rakentamiseen

Keskeisessä asemassa niin hyvinvointia kuin kilpailukykyä tukevien asuinolojen järjestämisessä on suurten kaupunkiseutujen asuntomarkkinoiden toimivuus ja niiden parantaminen. Yksi keskeisimmistä välineistä edistää asuntomarkkinoiden toimivuutta on parantaa seutujen yhteystyötä niin seudun kuntien välillä kuin valtion ja kuntien välillä. Suurimpien kaupunkiseutujen aiesopimukset päättyivät vuoden 2015 lopussa. Uusia MAL-sopimuksia koskevat neuvottelut saatettiin loppuun keväällä 2016 ja uudet Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun seudun MAL-sopimukset vuosiksi 2016–2019 allekirjoitettiin 9.6.2016.

Uusien MAL-sopimusten keskeisenä tarkoituksena on lisätä merkittävästi seutujen asuntotuotantoa, jotta se paremmin vastaa asuntomarkkinoiden kysyntään. MAL-sopimukset sisältävät tavoitekirjauksia asuntotuotantoon liittyvistä määrällisistä tarpeista, jotka osaltaan peilaavat seutujen vallitsevaa asuntomarkkinatilannetta. Erityisesti Helsingin seudun MAL-sopimuksessa asuntotuotantotavoitteita nostettiin merkittävästi edelliseen aiesopimukseen verrattuna. Vuosien 2016–2019 asuntotuotannon kokonaistavoite on yhteensä 60 000 uutta asuntoa. Seudun kunnat ovat sitoutuneet sopimuksessa myös asuntotonttien asemakaavoituksen määrän kasvattamiseen asuntotuotantotavoitetta vastaavasti.

MAL-sopimusten tavoitteena on yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän yhteensovittaminen siten, että tonttitarjonnan ja asuntotuotannon merkittävän lisäämisen lisäksi luodaan edellytyksiä liikenteeseen kohdistettujen ja joukkoliikennettä tukevien investointien täysimääräiselle hyödyntämiselle. Erityisesti kaupunkiseuduille kohdistuvat raideinvestoinnit (Raidejokeri ja Tampereen raitiotie), joiden rahoittamiseen valtio osaltaan sitoutui MAL-sopimuksissa, tukevat osaltaan näitä tavoitteita.

Tuetun asuntotuotannon edellytyksiä parannettiin ja monipuolistettiin

Ympäristöministeriössä valmisteltiin laki uudesta lyhyestä korkotukimallista, jonka rajoitusaika on lähtökohtaisesti 10 vuotta. Uusi lyhyt korkotukimalli tuli voimaan elokuun alusta 2016. Toimenpiteellä pyritään lisäämään tuotantovaihtoehtoja valtion tukemassa kohtuuhintaisessa vuokra-asuntotuotannossa. Lyhyen korkotuen lisäksi myös pitkän korkotukituotannon säännöksiä muutettiin siten, että rakennuttajana voi olla muukin kuin

yleishyödylliseksi nimetty toimija. Näin pitkää korkotukituotantoa on mahdollista toteuttaa myös kohdekohtaisin rajoituksin. Muutokset tulevat voimaan vuoden 2017 alusta.

Uusittuihin MAL-sopimuksiin liittyen normaalissa vuokra-asuntojen uustuotannossa oli Helsingin seudulla käytössä korkotukilainoihin liittyvä käynnistysavustus, joka korotettiin 20 milj. euroon. MAL-sopimuskuntia tuettiin asuinalueiden infra-avustuksella painopisteenä täydennysrakentaminen.

Kohtuuhintaisen vuokra-asuntojen rakentamisen vauhdittamiseksi uusissa myönnettävissä korkotukilainoissa otettiin elokuun 2016 alusta lähtien käyttöön 1,7 prosentin alennettu omavastuukorko. Toimenpide on voimassa vuoteen 2019 loppuun asti myönnettävissä korkotukilainoissa.

Vuokra-asuntotuotannon lisäksi asumisoikeusjärjestelmää koskeva selvityshanke valmistui, ja ympäristöministeriössä aloitettiin asumisoikeuslainsäädännön kokonaisuudistus.

Valtion tukeman asuntokannan tehokkaammaksi kohdentamiseksi ympäristöministeriössä valmisteltiin pääkaupunkiseudulla käyttöönotettavat asukasvalinnan tulorajat. Tulorajoja aletaan soveltaa asukasvalinnassa vuoden 2017 alusta.

Ympäristöministeriön ohjauksessa toimiva A-Kruunu Oy toimi aktiivisesti kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakennuttamisessa Helsingin seudulla. A-Kruunulla oli vuoden 2016 loppulla rakenteilla noin 400 ja rakennussuunnittelussa noin 600 asuntoa.

ARA-tuotanto säilyi korkealla tasolla

Korkotukilainoituksessa oli edelleen painopisteenä vuokra-asuntojen lainoitus. Alkava ARA-tuotanto oli koko maassa yhteensä 7 973 asuntoa. Edellisvuoteen nähden tuotanto oli noin 650 asuntoa pienempi. Tuotanto painottui säänneltyihin vuokra-asuntoihin, joita aloitettiin yhteensä noin 5 300. Tämä tuotanto jakautui karkeasti tasan normaaliin ja erityisryhmille tarkoitettujen vuokra-asuntojen kesken. Asumisoikeusasuntotuotanto oli noin 1 700 asuntoa. Lisäksi valtion takauslainoilla vuokra-asuntoja aloitettiin vajaat 1 000 asuntoa. Tuotannossa painottuivat erityisesti Helsingin seudun MAL-sopimuskunnat.

Uusia asumisvaihtoehtoja ikääntyneille

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 toimeenpanoa jatkettiin. Ympäristöministeriö vaikutti laaja-alaisesti siihen, että ikääntyvän väestön asumisen kehittämistarpeet otetaan huomioon asuntopoliittisissa toimenpiteissä, kuntien suunnitelmissa sekä asunto- ja rakennusalan toiminnassa. Lisäksi tuotettiin tietoa ikääntyneen väestönosan asumistilanteesta ja luotiin kunnille työkaluja ikääntyneiden asumisen ennakointiin ja

kehittämiseen. Ikääntyneiden asumisen yhteisöllisyyden ja ikäystävällisten asuinalueiden kehittämistä edistettiin.

Vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustuksiin varattiin 7 milj. euroa ja avustuspäätöksiä tehtiin 8,1 milj. eurolla. Yhteensä korjattiin 1610 asuntoa. Hissivastuksiin varattiin 24 milj. euroa ja avustuspäätöksiä tehtiin asunto-osakeyhtiöille 23,945 milj. eurolla. Hissivastuksilla tuettiin 219 hissien jälkiasennusta. Liikkumisesteiden poistamiseen taloyhtiöissä varattiin 1,5 milj. euroa ja päätöksiä tehtiin yhteensä 1,511 milj. eurolla yhteensä 198 kohteeseen. Korjausavustuksia koskeva lainsäädäntö uudistettiin. Uudessa laissa painottuu kotona asuminen edistäminen. Laki tulee sovellettavaksi vuoden 2017 alusta.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn panostettiin ja erityisryhmien asumista kehitettiin

Hallitus antoi periaatepäätöksen Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmasta (AUNE) vuosille 2016–2019. Ohjelman painopiste on suunnattu asunnottomuuden riskin varhaiseen tunnistamiseen ja nopeaan puuttumiseen tilanteessa, jossa henkilö on jäämässä tai juuri jäänyt asunnottomaksi. Osana AUNE-ohjelman toimeenpanoa kehitettiin ja pilotoitiin asuntojen välivuokrausmalli, jossa yksityisten vuokra-asuntoja suunnataan asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon.

Asumisen investointiavustuksia koskevaa lainsäädäntöä muutettiin siten, että se tukee aikaisempaa paremmin yhteisöllisyyttä ja lisää joustavuutta erityistä tukea tarvitsevien asumisessa. Investointiavustusten käyttöalaa laajennettiin sellaisiin palvelutiloihin, jotka palvelevat aiempaa paremmin talon asukkaiden ohella myös lähialueen muita asukkaita. Lakimuutos tulee voimaan vuoden 2017 alussa.

1.2.6 Rakentaminen

Kohti lähes nollaenergiarakentamista

Parlamentaarisessa energia- ja ilmastokomiteassa valmisteltiin Suomelle vuoteen 2050 ulottuva energia- ja ilmastotiekartta. Yhtenä osa-alueena tiekartassa käsitellään alueiden käyttöä, rakentamista ja rakennuksia eli rakennettua ympäristöä. Rakentamisen ja rakennuskannan korjaamisen lähivuosien keskeiset toimet liittyvät rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) ja energiatehokkuusdirektiivin (EED) rakentamista ja rakennuksia koskevien kohtien toimeenpanemiseksi keskeisimpänä uudisrakentamista koskevat lähes nollaenergiarakentamisvaatimukset. Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (2010/31/EU) edellyttämään lähes nollaenergiarakennuksen määritelmään sisältyy erittäin korkean energiatehokkuuden vaatimuksen lisäksi uusiutuvan energian käyttöä koskeva vaatimus. Komission antoi rakennusten energiatehokkuusdirektiiviä koskevan muutosehdotuksen

marraskuussa 2016. Kyseistä muutosehdotusta koskevan U-kirjeen valmistelu on aloitettu vuoden 2016 loppupuolella.

Vuonna 2016 saatiin valmiiksi lainsäädännön valmistelu koskien uusilta rakennuksilta vaadittavaa energiatehokkuutta ja ns. lähes nollaenergiarakentamisen määrittelyn perusteita. Tarkemmat lähes nollaenergiarakentamista koskevat tekniset vaatimukset sisältyvät kolmeen erikseen annettavaan asetukseen, joita ovat valtioneuvoston asetus energiamuotojen kertoimista, ympäristöministeriön asetus uuden rakennuksen energiatehokkuudesta sekä ympäristöministeriön asetus sisäilmastosta ja ilmanvaihdesta.

Eduskunta hyväksyi maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen marraskuussa 2016, ja sisällytti vastaukseensa lausuman telekuuluvuudesta. Jatkossa ympäristöministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö laativat yhteistyössä tarvittavat säädökset, jotta asuinrakennuksissa voidaan varmistaa turvallisuuden kannalta välttämättömien matkaviestinverkkojen sisätilakuuluvuus. Rakennusten energiatehokkuutta koskeva maankäyttö- ja rakennuslain muutos on tullut voimaan 1.1.2017. Asetukset ja ohjeet valmistuvat keväällä 2017.

Energiatodistuksia muutettiin

Energiatodistuksia muutettiin huhtikuussa 2016 (laki 326/2016), johtuen Euroopan komission toteamuksesta, jonka mukaan Suomen lainsäädäntö ei vastaa rakennusten energiatehokkuusdirektiiviä energiatodistusmenettelyn ulkopuolelle jätettyjen rakennustyyppien tai rakennusten tilojen osalta. Lausunnoilla olleessa hallituksen esitysluonnoksessa oli ehdotettu myös energiatodistuksen sisällölliseen kehittämiseen liittyviä säännösmuutoksia. Esitysluonnos sai tältä osin ristiriitaisen ja osittain myös varsin kielteisen palautteen lausunnonantajilta. Jatkovalmistelussa energiatodistuslain uudistustyö päädyttiin jaksottamaan kahteen vaiheeseen. Hallitus antoi esityksen eduskunnalle niistä lainmuutoksista, jotka olivat tarpeen kansallisen lainsäädännön saattamiseksi direktiivinmukaiseksi. Energiatodistuksen sisällöllistä kehitystä koskevaa valmistelutyötä jatketaan samanaikaisesti uusien rakennusten lähes nollaenergiarakentamiseen siirtymistä koskevan valmistelutyön kanssa.

Ekosuunnittelua ja energiamerkintätyötä toteutettiin

Tuotteiden energiatehokkuudelle asetetaan ekosuunnitteludirektiivin (2009/125/EY) ja energiamerkintädirektiivin (2010/30/EU) nojalla sitovia vaatimuksia, ja niistä säädetään Euroopan komission tuoteryhmäkohtaisilla asetuksilla. Ympäristöministeriö osallistui direktiivien uuden arviointityöhön yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön ja energiaviraston kanssa.

Tuotteiden energiatehokkuudella on suuri energiansäästöpotentiaali. Rakennustuotteita koskevia säädöksiä on annettu muun muassa kiertovesipumpuille, ilmanvaihtokoneille, lämmityslaitteille, käyttöveden lämmityslaitteille ja puhaltimille. Vuonna 2016 päivitettiin

ekosuunnittelun osalta komission työohjelma 2016–2019. Ekologisen suunnittelun vaatimukset on tähän mennessä asetettu 28 tuoteryhmälle ja valmistelussa on vaatimukset yli kolmellekymmenelle tuoteryhmälle. Energiamerkintävaatimukset on säädetty 16 tuoteryhmälle ja valmistelussa on vajaan kahdenkymmenen tuoteryhmän vaatimukset. Markkinavalvontaviranomaisena toimivan Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) tarvitsemat resurssit rakennustuotteiden osalta turvattiin ja aloitettiin varautuminen valvottavien tuoteryhmien laajenemiseen.

Rakentamismääräyskokoelman uudistaminen käynnissä

Rakentamismääräyskokoelman uudistuksessa on kyse laajasta hankkeesta: rakentamista koskevat asetukset uudistetaan vuoden 2017 loppuun mennessä. Rakentamismääräyskokoelman uudistus eteni vuonna 2016 suunnitelman mukaisesti.

Rakenteiden lujuuteen ja vakauteen liittyen asetukset kantavista rakenteista ja pohjarakenteista tulivat voimaan 2014, mihin liittyvä eurokoodien kansallisia valintoja koskeva valmistelutyö saatettiin loppuun vuonna 2016. Ympäristöministeriön asetukset eurokoodien kansallisista valinnoista valmisteltiin ja ne tulivat voimaan vuoden 2017 alusta. Samalla julkaistiin rakenteiden lujuutta ja vakautta koskevat materiaaliikohtaiset ohjeet Suomen rakentamismääräyskokoelman osina.

Valmistelussa oli paloturvallisuutta, kosteusturvallisuutta, vesi- ja viemärilaitteistoja, taloteknisiä järjestelmiä, sisäilmastoa ja ilmanvaihtoa, rakennuksen ääniolosuhteita, käytöturvallisuutta, rakennusten asunosuunnittelua ja meluntorjuntaa sekä esteettömyyttä koskevat säännökset. Samoin rakennusten energiatehokkuutta koskeva lainsäädäntökokonaisuus oli valmistelussa. Tehtiin rakennustuotteiden olennaisia teknisiä vaatimuksia koskevaa asetusvalmistelua sekä tyyppihyväksyntää ja korjausrakentamista koskevaa säädösvalmistelua.

Rakennusten kosteus- ja homeongelmia vähennettiin

Eduskunnan kirjelmän Rakennusten kosteus- ja homeongelmat (EK 5/2013 vp - M 5/2013 vp) sisältämien 14 toimenpidekohdan toteutusta jatkettiin. Valtakunnallinen Kosteus- ja hometalkoot -toimenpideohjelma saatettiin loppuun vuonna 2016. Hometalkoot.fi-sivuston ylläpito siirtyi Hengitysliitolle vuoden 2016 alusta. Hometalkoissa tuotettu laaja hometalkoot.fi-verkkopalvelu kokoa sekä ammattilaisille että tavallisille kansalaisille suunnatut oppaat, ohjeet ja muut aineistot. Talkoiden aikana torjuttiin uusien kosteusvaurioiden syntymistä ja tervehdyttiin suomalaista rakennuskantaa. Talkoiden avulla luotiin muutosta kosteus- ja homeasioihin liittyviin asenteisiin, toimintatapoihin sekä ohjausjärjestelmiin. Talkoiden vaikutuksesta rakennusallalla huomioidaan entistä paremmin kosteudenhallintaan liittyvät asiat, minkä johdosta rakentamisen laatu paranee.

Rakennusmateriaalien päästövaikutusten sisällyttäminen rakentamisen ohjaukseen käynnistyi

Ympäristöministeriö ryhtyi laatimaan tiekarttaa rakennusmateriaalien ja -tuotteiden valmistuksesta aiheutuvien kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Tavoitteena on, että rakennusten hiilijalanjälki otetaan huomioon rakentamisen säädöksissä 2020-luvun puoli-väliin mennessä. Tiekartta laaditaan yhdessä toimialan kanssa ja se valmistuu kesällä 2017. Tiekartassa määritellään tarvittavat toimet muun muassa osaamisen, työkalujen ja järjestelmien, rakennustuotteita koskevan tiedon ja ohjausvälineiden kehittämiseksi ennen varsinaisen säädösohjauksen käyttöönottoa. Euroopan komission rakennusten ympäristöarviointia koskevaan kehitystyöhön osallistuttiin osana tiekartan laatimista. Lisäksi jatkettiin toimia rakennus- ja purkujätteen hyödyntämistä nostamiseksi sekä siihen liittyvän liiketoiminnan lisäämiseksi. Suunnitelmallista kiinteistönpitoa ja kiinteistöjen hyvää ylläpitoa sekä korjausrakentamisen hyviä käytäntöjä edistettiin kiinteistönpidon välineistön käytöllä, viestinnän keinoin sekä korjausneuvontaverkkoa vahvistamalla.

Ympäristöministeriö aloitti vuonna 2016 ohjeiden laatimisen julkisten rakennushankkeiden ympäristövaatimuksista. Ohjeilla tuetaan vähähiilisyttä julkisessa rakentamisessa ja korjaamisessa, ja ne valmistuvat kesällä 2017. Myös julkisille puurakennushankkeille luodaan yhtenäiset hankintaohjeet. Ympäristökriteerien vahvistaminen on yksi painopiste uudessa hankintalakiesityksessä ja sen taustalla olevassa hankintadirektiivissä. Ohjeet ovat tarpeen, sillä hankintojen ympäristöystävällisyyden arvioiminen on osoittautunut hankalaksi.

Puurakentamista edistettiin

Nykyinen hallitus nosti yhdeksi painopistealueekseen biotalouden ja puhtaat ratkaisut. Puu halutaan liikkeelle entistä suuremmalla volyymillä kehittäen samalla uusia tuotteita. Puurakentaminen tukee metsien monipuolista käyttöä ja pitkäkestoisen hiilen varaston muodostumista rakennettuun ympäristöön. Teollisen puurakentamisen edistämistä varten palkattiin ympäristöministeriöön ohjelmapäällikkö vuonna 2016. Vuonna 2016 teollisen puurakentamisen edistämisen toimenpideohjelman tavoitteet ja päätoimenpiteet hyväksyttiin. Lisäksi rakentamismääräyskokoelman uudistus eteni teollisen puurakentamisen näkökulmasta suunnitellusti. Esimerkiksi rakentamismääräyskokoelman osa, jossa säädetään rakennusten rakenteellisesta paloturvallisuudesta, lähti lausunnoille. Ympäristöministeriö osallistui myös opetus- ja kulttuuriministeriön Valtakunnalliseen Metsäalan osaamistarpeiden ennakointiin (Metsä-VOSE).

Rakennustuotteiden sisämarkkinaongelmia ratkottiin eri foorumeilla

Ympäristöministeriö vaikutti aktiivisesti rakennustuoteasetuksen (305/2011) toimivuuteen ja rakennustuotteiden sisämarkkinaongelmien ratkomiseen eri foorumeilla. Keskeisin näistä oli komission rakennusalan pysyvä komitea. Vuonna 2016 osallistuttiin erityisesti REFIT

-foorumissa esille nousseen rakennustuoteasetuksen ja muiden EU-asetusten ja -direktiivien päällekkäisyyttä koskevan ongelman ratkomiseen. Suomi harkitsee uutta REFIT-ehdotusta rakennustuoteasetuksen avaamisesta uudelleen tarkasteltavaksi lukuisten ratkaisemattomien ongelmien takia. Muutoin rakennustuoteasetusta toimeenpantiin normaalisti: ylläpidettiin rakennustuoteasetuksen edellyttämää rakennustuoteyhteydspistettä ja valmisteltiin ilmoitettujen laitosten toimielinpäätöksiä sekä tehtiin näitä koskevia ilmoituksia komissiolle.

Kansallista tuotehyväksyntäjärjestelmää ylläpidettiin. Vuonna 2016 pääpaino oli tuotehyväksynnässä, toimielinten hyväksymisessä ja valtuuttamisessa sekä informaatio-ohjauksessa. Merkittäviä betonirakenteiden laatuongelmia ilmeni, minkä johdosta Tukes rakennustuotteiden markkinavalvontaviranomaisena käynnisti selvitystyön. Pääkaupunkiseudun kaupunkien rakennusvalvonnat edellyttivät loppuvuodesta 2016 edellyttäneet asiantuntijatarkastuksia betonirakenteiden vaatimusten mukaisuudesta käynnissä olevissa rakennuskohteissa.

Rakentamiseen liittyvää kansainvälistä yhteistyötä jatkettiin

Suomi on vetovastuussa kansainvälisestä kestävästä rakentamisen ohjelmasta ja edisti ohjelmaa näkyvästi YK:ssa ja muilla globaaleilla foorumeilla. Ohjelman tavoitteena on rakentaa ymmärrystä ja vuorovaikutusta rakennusten ja rakentamisen merkityksestä osana kaupunkien, alueiden ja valtioiden ekologista, sosiaalista ja taloudellista kehitystä. Siinä jaetaan tietoa hyvistä käytännöistä, luodaan verkostoja ja vauhditetaan alan innovaatioita. Ohjelman puitteissa käynnistetään konkreettisia hankkeita keskeisistä ajankohtaisista kestävästä rakentamisen teemoista. Vuonna 2016 järjestettiin Habitat III -konferenssissa kestävästä rakentamisesta (SBC) oheistapahtuma onnistuneesti.

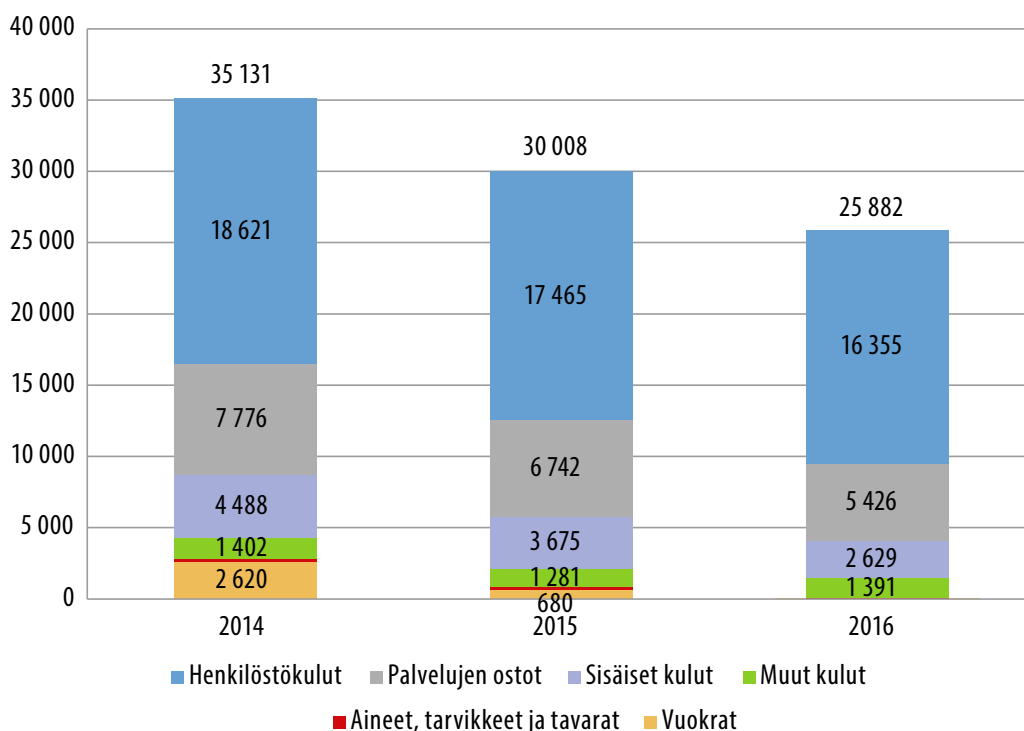
Kansainvälistä yhteistyötä tiivistettiin myös rakentamisessa ja rakennussuunnittelussa. Rakentamisen sektorilla jatkettiin yhteistyötä Kiinan ja Venäjän kanssa aikaisempien yhteisymmärryspöytäkirjojen pohjalta. Yhteistyöteemoja on tunnistettu mm. rakennusten energiatehokkuuteen, sisäilman laatuun, elinkaaren aikaisiin ympäristövaikutuksiin ja materiaalitehokkuuteen liittyen. Myös pohjoismaista yhteistyötä rakentamiseen liittyen jatkettiin.

Rakennusvalvonnan eurooppalaisen yhteistyöjärjestön (Consortium of European Building Control) yhteyteen perustettiin vuonna 2016 työryhmiä rakennusvalvonnan järjestämisen menettelyjen kartoittamiseen sekä sähköisen asioinnin levinneisyyden ja tulevaisuuden edistämiseen. Ympäristöministeriö osallistui aktiivisesti toimintaan.

1.3 Toiminnallinen tehokkuus

1.3.1 Toiminnan taloudellisuus ja tuottavuus

Ympäristöministeriön toimintamenoista maksetut toiminnan menot olivat 25,9 milj. euroa (30,0 milj. euroa vuonna 2015). Kulujen vähentyminen edellisvuosiin nähden aiheutui pääosin etupainotteisesta varautumisesta määrärahojen pienentymiseen tulevilla kehyskausilla. Lisäksi vuosi 2016 oli ensimmäinen kokonainen vuosi VNK:lle tehtyjen tehtäväsiirtojen osalta.



Kuva 1. Ympäristöministeriön toiminnan kulut ilman VNK:lle siirrettyjä toimintoja

Ympäristöministeriön maksetut toiminnan menot (sisältää kaikki momentit, pl. avustukset ja sisäiset kulut) olivat 34,1 milj. euroa (41,3 milj. euroa vuonna 2015). Tilinpäätösanalyysissä luvussa 1.6. on esitetty muutokset momenteittain muutokset edelliseen vuoteen nähden.

Seuraavassa esitetään ministeriön toiminnan kulujen taulukko vuosilta 2015–2016. Taulukkoa on muutettu edellisen vuoden tilinpäätökseen nähden. Edellisenä vuonna taulukko esitettiin myös VNK:lle siirtyneiden kulujen osalta kululajeittain. Kuitenkin vuonna 2016 kyseistä tietoa ei ollut saatavilla, joten taulukko muutettiin myös vuoden 2015 osalta. Lisäksi taulukossa esitetään toiminnan kulujen osalta mukana kaikki momentit, pl. sisäiset kulut, jotka esitetään asianosaisen viraston kustannusvastaavuuslaskelmassa.

Taulukko 1. Ympäristöministeriön toiminnan kulut (kaikki momentit pl. sisäiset kulut) ml. VNK:lle siirretyt tehtävät (1 000 euroa)

Toiminnan kulut 1 000 €	2016	2015
Aineet ja tarvikkeet	51	1 414
Henkilöstökulut	15 858	18 341
Vuokrat	48	682
Palvelujen ostot	10 711	15 486
Muut kulut	1 592	1 491
Poistot	3	6
VNK	5 871	3 908
Toiminnan kulut yhteensä	34 135	41 328

Alla olevassa taulukossa on kuvattu ministeriön henkilötyövuosijakauma ja kustannukset tehtäväalueittain. Kustannusten kohdentamisessa on käytetty perusteena työajanseurantaa. Yhteiset ja hallinnolliset tehtävät on vyörytetty substanssitehtäville todellisten työaikojen suhteessa. Taulukko poikkeaa vuoden 2015 taulukosta siten, että jako on tehty vain tehdyn työajan suhteessa vuodelta 2016. Kustannuksissa on huomioitu myös koko ministeriön kustannukset (edellisenä vuonna vain toimintamenot) sekä VNK:lle siirrettyjen tehtävien kustannukset. Kustannukset jaettiin uuden periaatteen mukaisesti myös vuodelle 2015. Kustannusten jaossa pyrittiin huomioimaan muiden ministeriöiden vastaava jako kustannusten jakamisessa, jotta ministeriöiden kustannusten jako olisi yhdenmukaisempi.

Taulukko 2. Ympäristöministeriön tehtäväalueittaiset henkilötyövuosimäärät ja kustannukset

Ministeriön toiminnan kulut (1 000 €) jaettuna tehtäväalueille		HTV		1 000 EUR	
		2016	2015	2016	2015
Luontoympäristöosasto	Välittömät HTV/kust €	50,5	50,6	7 119	7 909
	Välilliset HTV/kust €	19,1	20,3	2 687	3 165
	Yhteensä	69,6	70,9	9 807	11 074
Rakennetun ympäristön osasto	Välittömät HTV/kust €	74,1	84,7	10 438	13 230
	Välilliset HTV/kust €	28,0	33,9	3 940	5 295
	Yhteensä	102,1	118,6	14 378	18 525
Ympäristönsuojeluosasto	Välittömät HTV/kust €	51,3	53,6	7 223	8 377
	Välilliset HTV/kust €	19,4	21,5	2 727	3 353
	Yhteensä	70,6	75,1	9 950	11 729
Kaikki yhteensä		242,3	264,6	34 135	41 328

Ympäristöministeriön tehtäväalueittaiset kustannukset laskivat 17,4 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Kaikkien osastojen välittömät henkilötyövuodet sekä kustannukset laskivat edelliseen vuoteen verrattuna. Myös eurot (1 000 euroa/ htv 141 euroa) laskivat edellisen vuoden tasosta 10 prosenttia (vuoden 2015 taso: 1 000 euroa/htv 156 euroa).

Taulukon htv-luku 242,3 poikkeaa virallisesta htv-luvusta (245), joka on esitetty taulukossa 6. Taulukoiden eroavaisuudet johtuvat siitä, että taulukossa 2 on käytetty epävirallista htv-lukua, joka perustuu Kieku-tietojärjestelmään kirjattuun työaikaan.

LVI-kulutus väheni selvästi

Ympäristöministeriö laski kuudennen kerran kokonaishiilijalanjälkensä käyttäen WWF:n ilmastolaskuria. Vuonna 2016 hiilidioksidipäästöt olivat yhteensä 1 370 tCO₂. Vuoden 2015 luvusta (1 268,17 tCO₂) puuttuvat kodin ja työpaikan välinen liikenne, toimistolaitteet ja -kalusteet sekä jätteet, joten luku ei ole täysin vertailukelpoinen vuoteen 2016 nähden.

Sähkönkulutus laski selvästi edellisestä vuodesta. Sähkönkulutukseen vaikutti mm. uuden toimitilan valaistusratkaisut. Lämmönkulutus lähes puolittui. Vedenkulutus laski 6 prosenttia. LVI-kokonaiskulutuksen lasku johtuu uuden toimitilan teknisistä ratkaisuista ja onnistuneista säästöistä.

Matkustamiseen liittyvien suoritteiden määrät laskivat selvästi edelliseen vuoteen verrattuna. Kotimaanmatkojen määrä laski lähes 11 prosenttia ja taksin käyttö lähes 25 prosenttia. Etäneuvotteluihin käytettiin aikaa 8 prosenttia enemmän. Ympäristöministeriön henkilökunta käyttää yhä enemmän sähköisiä välineitä yhteydenpitoon muiden tahojen kanssa. Sen sijaan paperinkulutus kasvoi hieman edellisvuodesta. Syynä on se, että vuonna 2015 pyrittiin muuton yhteydessä vähentämään selvästi paperin määrää, jolloin kulutus laski merkittävästi. Vuonna 2016 pidettiin paljon kokouksia ja osallistuttiin mm. kansainvälisiin seminaareihin, jotka edellyttivät isoja paperitulostuksia.

Taulukko 3. Merkittävimpien eko-virastomittarien kehitys vuosina 2014–2016

	2014	2015	2016
Sähkönkulutus, MWh	751	598	508
Lämmönkulutus (sääkorjattu), MWh	1 546	1 267	685
Veden kulutus, m ³	2 418	1 646	1 549
Paperin kulutus, riisiä	2 900	2 120	2 648
Kokonaisjättemäärä, tonnia	83,3	47,25*	78,5***
Sekajättemäärä, tonnia	1,99	0,77*	0,41***
Matkustus päästöt, tCO ₂	473	351	446
Ulkomaanmatkat, kpl	762	713	727
Kotimaanmatkat, kpl	917	722	643
Oman auton käyttö, tkm	50	23**	19
Taksin käyttö, kpl	2 320	1 790	1 348
Lähiliikenteen käyttö, €	3 050	2 670	2 831
Etäneuvottelut, tuntia	1 060	904	977

* Tiedot ajalta 1.1.–30.4. ** Vuonna 2015 ministeriöltä poistui kuriiriauto ja kansliapäällikön auto. *** Arviotieto edellisten vuosien kulutuksen pohjalta

1.3.2 Maksullinen yhteisrahoitteinen toiminta

Ympäristöministeriön maksullisen toiminnan tuotot olivat vuonna 2016 yhteensä 7 801 euroa (55 773 euroa vuonna 2015). Tuotot koostuvat pääosin yksittäisistä päätöksistä ja luvista, ja vuonna 2016 tuotot laskivat takaisin normaalille tasolle. Vähäisten tuottojen johdosta erillistä maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaa ei ole laadittu.

Ministeriön yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot olivat vuonna 2016 yhteensä 896 638 euroa (731 667 euroa vuonna 2015). Näin ollen yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaa ei esitetä vuoden 2016 osalta, koska valtion kirjanpidon käsikirjan mukaan raja on 1 milj. euroa. Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot ovat kasvaneet pääasiassa projektien lisääntymisen johdosta.

Yhteisrahoitteisen toiminnan rahoituksesta valtaosa tuli valtionhallinnon ulkopuolelta, pääosin Pohjoismaiden ministerineuvostosta ja EU:n myöntämästä rahoituksesta. Sillä rahoitettiin luonnon monimuotoisuutta koskevien ympäristösopimusten yhtenäisyyden selvitystä sekä ympäristöpolitiikan taloudellisten ohjauskeinojen selvitystä.

1.4 Tuotokset ja laadunhallinta

1.4.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet

Taulukko 4. Ministeriön eräät suoritteet tehtävittäin

HTV 2016 (2015)	HTV %	Tehtävät	Suoritteet	Lukumäärä 2014	Lukumäärä 2015	Lukumäärä 2016
26,2 (25,7)	10,8 % (10,1 %)	Toimialan kehittäminen, strategiat, ohjelmat ja niiden seuranta	<ul style="list-style-type: none"> Muiden virastojen lausuntopyynnöt Edustus ulkopuolisissa toimitilimissä Työryhmät, projektit ja selvityshenkilöt 	264 80 8	245 93 12	230 99 13
29,0 (27,1)	12,0 % (10,6 %)	Hallinnon ohjaus sekä toiminnan ja talouden suunnittelu	<ul style="list-style-type: none"> JTS, TAE, LTAE Tulosopimukset Toiminta- ja vuosikertomukset ja muu raportointi Muut tulosjohtamista, -ohjaamista ja kehittämistä koskevat asiat 	8 2 10 4	8 6 13 13	5 2 12 7
46,4 (39,9)	19,1 % (15,6 %)	Säädösvalmistelu ja säädösten toimeenpano	<ul style="list-style-type: none"> Hallituksen esitykset Valtioneuvoston asetukset Määräykset, ohjeet ja yleiskirjeet 	17 23 9	3 20 26	12 25 12
26,7 (19,6)	11,0 % (7,7 %)	EU- ja kansainväliset asiat sekä verkostot	<ul style="list-style-type: none"> EU-kirjelmät ja -selonteot EU-kokousraportit (pl. EU:n raportit) Lainsäädännön notifioinnit komissiolle EU-lainsäädäntökäsittelyt Muut EU-asiat (tied., mandaatit ym.) 	16 127 15 24 72	7 109 15 24 46	11 136 23 11 53
4,3 (5,3)	1,8 % (2,1 %)	Muut ministeriökohtaiset erityistehtävät	<ul style="list-style-type: none"> Eduskuntakysymykset Ympäristönsuojelun avustukset Alueidenkäytön ja luonnonsuojelun avustukset Avustukset asunto- ja rakennusalan järjestöille Rakennusluovutuslupapäätökset (ml. valitukset) Vahvistetut maakuntakaavat 	64 35 25 17 10 11	31 34 27 17 11 4	34 11 34 14 9 8
23,3 (9,5)	9,6 % (3,7 %)	Yleishallinto ja johtaminen				
4,3 (5,3)	1,8 % (2,1 %)	Henkilöstö-voimavarojen hallinta	Ympäristöministeriön virat, työsopimukset ja palkkausasiat	271	251	245
4,5 (4,7)	1,8 % (1,8 %)	Taloushallinto	<ul style="list-style-type: none"> Osto- ja myyntilaskut sekä maksuspäätökset Kirjanpidon korjausotteet Matka- ja kululaskut Tilijaoittelu, käyttösuunnitelmat, määräraha- ja -tulo- Valtiontalouden tarkastusviraston asiat Hankinta-asiat 	4 795 547 2 368 104 14 4	4 412 532 1 934 96 14 12	3 576 433 1 876 133 11 6
(0,8)	(0,3 %)	Tiedon hallinta ja tietohallinto	<ul style="list-style-type: none"> Tietohall. hankinta- ja käyttöluvat-asiat Tietohall. tutkimus-, selvitys- ja kehittämishankkeet ja -sopimukset 	2 6	5 11	8 15
1,9 (1,2)	0,8 % (0,5 %)	Tietopalvelu	<ul style="list-style-type: none"> Julkaisut yhteensä Kirjatut asiat 	43 2 428	43 2 208	50 1 997
5,9 (4,7)	2,4 % (1,8 %)	Viestintä	<ul style="list-style-type: none"> Tiedotteet Tiedotustilaisuuksien Sisäiset intra-uutiset Sisäiset info- ja keskustelutilaisuuksien Twiitit Twiittien näytökerrat YM:n twitter-tilin seuraajalukumäärä 	213 33 487 29	178 35 511 36	173 23 548 25 665 1 909 200 9 360
4,0 (19,3)	1,7 % (7,6 %)	Hankehallinta				
1,2	0,5 %	Muut tukitoiminnot				
54,5 (53,8)	22,5 % (21,1 %)	Palkalliset poissaolot				
10,1 (38,3)	4,2 % (15,0 %)	Kohdentamaton työ				
242,3 (255,2)	100 %	YHTEENSÄ				

Taulukossa 4 on eri järjestelmien (mm. diaari- ja asiankäsittelyjärjestelmä, kirjanpito ym.) tuottamaa tietoa hyväksi käyttäen kerätty eräitä ministeriön suoritteita/tuotoksia ja ryhmitelty ne eri tehtäville. Suoritteet eivät ole keskenään verrattavissa eivätkä ne kerro kaikkea ministeriön aikaansaannoksia, joihin kuuluu muuan muassa keskeisesti vaikuttaminen muiden toimialojen toimintaan. Suoritekohtaisessa vertailussa voidaan kuitenkin nähdä jossain määrin toiminnan volyymin kehitystä.

1.4.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu

Tulosohjausta kehitettiin strategisemmaksi vähentämällä aluehallinnon tulostittaristoja ja asiakaslähtoisemmäksi ottamalla käyttöön palvelulupaus. Tulostavoitemittareiden yhteys hallitusohjelmaan määriteltiin. Samoin määriteltiin ELY-keskusten KEHA-keskuksen (ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus) rooli toteumatietojen tuottajana määritelty. KIEKU-luokkien täsmentäminen ja ohjeistus on tehty.

Edellisenä vuonna määriteltyjen ympäristöhallinnon keskeisten ELY-palvelujen palvelujen muotoilua jatkettiin asiakaslähtöisesti yhteistyössä ELY-keskusten ja aluehallintovirastojen kanssa. Ympäristöhallinnon toimintamallityötä suunnattiin palvelumallien kehittämiseen ja kansallisen palveluarkkitehtuurin käyttöönottoon. Alueellisen ympäristöhallinnon palvelutietovarannon muodostaminen aloitettiin tärkeimmistä palveluista, ja suppea palvelutietovaranto valmistui vuoden lopussa. Sen pohjalta laaditaan koko alueellisen ympäristöhallinnon KaPA-lain (laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista (571/2016)) mukainen palvelutietovaranto. Alueellisen ympäristöhallinnon palveluiden digitalisoinnille laadittiin periaatteet ja priorisoitu toteuttamisjärjestys. Palvelumuotoilun tuottamien kehittämis ehdotusten toimeenpano aloitettiin. Alueellisen ympäristöhallinnon palveluiden kehittämisen tiekartta valmistui. Ympäristön asiakaspalvelukeskuksen Y-aspan toimintaa kehitettiin edelleen. Kokeiluna ruoppausilmoitusten käsittelyä keskitettiin Y-aspan hoidettavaksi. Kaikkea tehtyä kehittämistyötä on pyritty poikkihallinnollisesti yhdistämään osaksi muita kehittämishankkeita ja muuta informaatio-ohjausta.

Myös ympäristöhallinnon osaamisen kehittämisessä kokeiltiin uusia keinoja. Organisoinnin toimintatapa uudistettiin, ja sähköisten toimintatapojen hyödyntämistä koulutustarjonnassa lisättiin. Kokeiluprojektin onnistuneet tulokset otettiin jatkuvaan käyttöön laaditun ja julkaistun ympäristöhallinnon koulutus- ja neuvottelupäivien suunnittelun ja toteutuksen oppaan avulla. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79226/YMra_2_2017.pdf?sequence=1

Vuonna 2015 käynnistettyä ELY-keskusten sopeuttamistoimien toteuttamista jatkettiin ja vesien tilan seurannan näytteenotto- ja analyysipalvelut kilpailutettiin ja ulkoistettiin vuoden 2016 alusta lähtien. Samassa yhteydessä seurantaverkostoa uudistettiin ja karsittiin.

Ulkoistaminen ja karsinta tuottivat noin 40 prosentin säästöt käytetyissä resursseissa. Seurantojen luotettavuuden arvioitiin säilyneen uudistusten jälkeen hyvänä.

Aluehallinnon toimintaa laaja-alaisesti tehostavia, hyödyntäviä ja uudistavia kehittämishankkeita tuettiin myös vuonna 2016 monipuolisesti kehittämishankerahoituksella. Kehittämisen kohteena oli edellä kuvatun lisäksi mm. aluehallintovirastojen toimialatyö, lainsäädännön muutosten toimeenpano ja uusien järjestelmien käyttöönotto. Näiden ns. OHKE-hankkeiden hallinnointi täsmennettiin, kehittämisohjelma uudistettiin, jakoa, seuranta ja vaikuttavuutta parannettiin mm. viestintää vahvistamalla, erityisesti hankkeiden loppuraportteja välittämällä hyödyntämisen hankkeiden tulosten lisäämiseksi.

Informaatio-ohjauksen merkitys korostui entisestään muuttuvassa tulosohjausprosessissa ja hallinnon organisoitumisessa. Maakuntaudistuksen valmistauduttiin valmisteluryhmien työhön osallistumisen lisäksi aluehallinnolle järjestelyillä työpajoilla, hallinnonalan tulevaisuuden tavoitetilan laatimisella, lisätyllä viestinnällä sekä yhteistyöllä mm. AVL:ien ja ELY-keskusten ympäristövastuualueiden johtajien kanssa.

1.5 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Vuonna 2016 jatkettiin edellisvuoden lopulla toteutetun organisaatiouudistuksen toimeenpanoa ja uusiin toimitiloihin liittyvien työ- ja toimintatapojen muutosta, erityisesti tiimityön käyttöä yhtenä työnteon muotona.

Ministeriössä toteutettiin organisaatiomuutokseen liittyvä muutosvalmennus Valtiokonttorin tukemana Kaiku-kehittämishankkeena. Sen kokonaistavoitteina oli tukea uudistetun organisaation johtamista ja erityisesti esimiestyötä sekä tiimimäisen toimintakulttuurin kehittymistä esimies- ja tiimivalmennuksella. Tarvittiin muutosta toimintatapoihin (mm. tiimimäisesti tehtävän työnteon käyttöalan laajentaminen), koska uudistetussa rakenteessa esimiesten johtamien yksiköiden henkilömäärä on selvästi aiempaa suurempi ja vastuu- ta substanssiasioiden valmistelussa haluttiin siirtää entistä enemmän asiantuntijatiimeille. Muutto uusiin monitoimitiloihin ja sitä kautta uusien toimintatapojen ja viestintävälineiden käyttöönotto ovat myös olleet hankkeen läpileikkaavia teemoja. Kehittämishankkeella päästiin hyvin asetettujen tavoitteiden suhteen eteenpäin, mutta yhdessä työskentelyä ja vuorovaikutusta tulee jatkaa mm. tehtävien delegoinnissa tiimeille, yhtenäisen toimintakulttuurin ja pelisääntöjen sekä tiimien, osastojen ja yksiköiden välisen vuoropuhelun osalta.

Uusiin toimitiloihin muuton johdosta ministeriössä toteutettiin kuluneen vuoden aikana myös työterveyshuollon tukemana työpaikkaselvitys luontoympäristöosastoa (tehdään alkuvuodesta 2017) lukuun ottamatta kaikilla osastoilla ja tulosalueilla. Tehtyjen työpaik-

kaselvitysten perusteella henkilöstö kokee tekemänsä työn mielekkäänä ja oman työtyhteytensä merkittävänä voimavarana. Kehitettävää tunnistettiin olevan vielä töiden organisoinnissa, työympäristössä ja toimitilaratkaisuissa.

Loppuvuodesta käynnistettiin ministeriössä hallitusohjelman mukaista kirjanpitoyksiköiden kirjanpito- ja tilinpäätöstehtävien keskittämistä Palkeisiin (Kiti-hanke) koskevat yhteistoimintaneuvottelut. Kiti-hankkeessa kirjanpitoyksiköiden kirjanpidon ja tilinpäätöksen laatiminen keskitetään Palkeiden lakisääteiseksi tehtäväksi. Hankkeessa on päätetty siirtää kirjanpitoa, tilinpäätöstä, menojen tiliointiä ja matkalaskujen asiata tarkastusta koskevia tehtäviä Palkeisiin. Yhteistoimintaneuvotteluissa käsitellään henkilöstövaikutukset, jotka aiheutuvat viraston tehtävien siirrosta toiseen virastoon. Lain mukainen siirtovelvollisuus tulee kyseeseen niille, jotka hoitavat siirrettäviä tehtäviä vähintään 50 prosenttia. Yhteistoimintaneuvottelut saadaan päätökseen tammikuussa 2017, jonka jälkeen tehdään päätökset siirtävistä henkilöistä.

Vuoden aikana toteutettujen työpaikkaselvitysten, työtyytyväisyysbarometrin sekä muiden kyselyjen kautta esiin tulleiden havaintojen ja palautteiden johdosta ympäristöministeriössä on vuoden 2017 aikana tarkoitus erityisesti toteuttaa kehittämistoimenpiteitä työtilojen, toimintatapojen ja pelisääntöjen sekä töiden organisoinnin ja tiimien toiminnan osa-alueilla. Lisäksi vuonna 2017 aloitetaan valmistautuminen digitaalisia työvälineitä hyödyntäen tapahtuvaan isoon toimintatapamuutokseen eli VAHVA:n (sähköinen asiantuntijajärjestelmä) ja valtioneuvoston yhteisen virtuaalityöpöydän Kampuksen käyttöönottoihin, jotka tapahtunevat alkuvuodesta 2018.

Henkilöstön määrä ja rakenne

Taulukko 5. Henkilöstön sijoittuminen ministeriön eri tehtäväalueille 31.12.2016.

Ministeriön organisaatio on muuttunut 1.11.2015 lukien.

Toiminta-alue	Toteuma 2014	Toiminta-alue	Toteuma 2015	Toteuma 2016
Luontoympäristö	50	Luontoympäristö	50	50
Ympäristönsuojelu	54	Ympäristönsuojelu	54	54
Rakennettu ympäristö	87	Rakennettu ympäristö	81	75
Hallinto ja muut yhteiset	59	Hallinto ja kansainväliset asiat	49	49
Kansainväliset ja EU-asiat	19	Tieto- ja viestintä	12	12
Viestintä	14	Johdon tuki	5	5
Yhteensä	283	Yhteensä	251	245

Lukuihin on laskettu mukaan henkilöt, joilla oli virkasuhde ministeriöön vuoden lopussa.

Ministeriön henkilömäärän aleneminen jatkui vuonna 2016. Pääsääntöisesti tämä vähentyminen johtuu siitä, ettei kaikkia eläköitymisten seurauksena avoimeksi tulevia virkoja täytetä. Osa viroista saattoi myös olla täyttämättä tai luvuissa on mukana määräaikaista työntekijöitä, joiden työsuhde päättyi vuoden lopussa.

Ministeriö päätti loppuvuodesta, että vuoden 2017 osalta, että toimintamenoja uudelleen kohdennetaan siten, että mahdollistetaan noin 8 henkilön palkkaaminen yhdeksitoista kuukaudeksi. Tällä pyritään keventämään henkilöstön työtaakkaa ja kuormittumista erityisesti hallitusohjelman toteuttamiseen liittyvien tehtävien osalta.

Taulukko 6. Taulukko 6. Henkilöstön määrä ja rakenne

Henkilöstön määrä ja rakenne	Toteuma 2014	Toteuma 2015	Toteuma 2016
Henkilöstön lukumäärä	287	251	245
- miehiä	90	76	72
- naisia	197	175	173
Muutosprosentti edellisvuoteen %	1,4	-12,5	-2,4
Henkilötyövuodet (htv)	284	259	243
Henkilöstön keski-ikä/ vuotta	50,3	51,1	51,2
- miehet	51,7	52,4	53,0
- naiset	49,6	50,5	50,4
45 vuotta täyttäneiden osuus %	69	71,3	74,3
Koulutustasoindeksi	6,2	5,8	6,5
- miehet	6,6	6,5	7,0
- naiset	6,0	5,5	6,4
Määräaikaisen henkilöstön osuus %	16,7	13,5	13,1
- ma. naisia henkilöstöstä	13,2	10,8	10,2
- ma. miehiä henkilöstöstä	3,5	2,8	2,9
Kokoaikaisen henkilöstön lkm	274	238	235
Osa-aikaisen henkilöstön lkm	13	13	10
Kokoaikaisen henkilöstön %-osuus	95,5	94,8	95,9
Osa-aikaisen henkilöstön %-osuus	4,5	5,2	4,1

Ikärakenne painottuu edelleen voimakkaasti yli 45-vuotiaisiin ja työuraa jatketaan usein yli lakisääteisen eläkeiän. Avautuviin tehtäviin rekrytoidaan sekä kokeneita asiantuntijoita että työuransa alussa olevia henkilöitä, joten ikärakenne ei muutu nopeasti. Ministeriön koulutustasoindeksi on noussut aikaisemmasta vuodesta. Tätä selittää edellisenä vuotena poikkeuksellisen suurena ollut koulutusaste tuntematon -osuus (37 henkilöä). Nyt koko henkilöstön tutkinnot on kirjattu oikein järjestelmiin. Ministeriön henkilöstä yli 70 prosenttia on suorittanut vähintään ylemmän korkeakoulututkinnon.

Taulukko 7. Ministeriön ikärakenne

Ikäryhmä	Toteuma 2014		Toteuma 2015		Toteuma 2016	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
-24	1	0,3			1	0,4
25-34	34	11,8	25	10	18	7,3
35-44	54	18,8	47	18,7	44	18
45-54	86	30	73	29,1	77	31,4
55-64	103	36	98	39	97	39,6
65-	9	3,1	8	3,2	8	3,3
Yhteensä	287	100	251	100	245	100

Työhyvinvointi ja työkykyinvestoinnit

Taulukko 8. Henkilöstön työtyytyväisyys, työkuunto sekä investoinnit työhyvinvointiin

Työhyvinvointi	Toteuma 2014	Toteuma 2015	Toteuma 2016
Työtyytyväisyysindeksi	3,53	3,48	3,55
- miehet	3,63	3,42	3,55
- naiset	3,49	3,51	3,55
Sairauspoissaolot työpäivää/htv	6,1	5,6	5,8
Työterveyshuolto €/htv			
- netto	654	623	876

Henkilöstön työkuunto oli hyvä sairauspoissaolojen määrällä mitattuna. Sairauspoissaolopäivät/htv nousivat hieman edellisestä vuodesta, mutta ovat edelleen hyvällä tasolla eli alle 6 työpäivää/htv. Työterveyshuollon kustannusten nousu aikaisempaan verrattuna selittyy osaltaan tehdyillä työpaikkaselvityksillä ja osaltaan lisääntyneillä työterveyshuoltokäynneillä.

Ministeriöiden osastoille ja tulosalueille luontoympäristöosastoa lukuun ottamatta tehtiin työpaikkaselvitys vuoden 2016 aikana. Luontoympäristöosastolle työpaikkaselvitys tehdään alkuvuodesta 2017. Selvitysten perusteella henkilökunta kokee tekemänsä työn mielekkäänä ja oman työyhteisön merkittävänä voimavarana. Työpaikkaselvitysten mukaan henkilökunta on kuitenkin varsin kuormittunutta. Kehitettävää on työn organisoinnissa, työympäristössä ja toimitilaratkaisuissa. Työntekoa selkeästi vaikeuttavina asioina esiin nousivat työn toistuva keskeytyminen avotilassa ja meluisuus sekä ilmanvaihdossa ja lämpötilan säädöissä olleet ongelmat. Ministeriö on ryhtynyt selvityksessä havaittujen epäkohtien osalta tarvittaviin toimiin niin, että todetut epäkohdat saadaan poistettua ja työskentelyolosuhteita parannettua.

Työtyytyväisyysindeksi nousi hienoisesti vuonna 2016. Työnantajakuva ja arvot, Osaaminen, oppiminen ja uudistuminen sekä työn sisältö ja vaikuttamismahdollisuudet nousivat selvästi, samoin arvio omasta työhyvinvoinnista. Tyytyväisyys palkkaukseen, työ- ja toimintaympäristöön sekä vuorovaikutukseen ja viestintään jäivät matalalle tasolle. Monitoimitiloissa työskentelyn tapoja ja pelisääntöjä ei pyrkimyksistä huolimatta onnistuttu hiomaan niin, että kaikki kokisivat ne tehokasta työskentelyä tukeviksi. Toimitiloihin sijoittuminen erilaisia työskentelytarpeita palvelevilla tavoilla sekä yhteiset pelisäännöt kaipaavat edelleen kehittämistä. Miesten tyytyväisyys nousi edellisvuodesta ja nyt miesten ja naisten kokonaistyytyväisyys on samalla tasolla.

Lähtövaihtuvuus eli toisen työnantajan palvelukseen siirtyminen oli vuonna 2016 edellisvuoden tasolla. Jos lähtövaihtuvuuteen lasketaan myös eläkkeelle siirtyneet, on luonnollinen poistuma 9,2 prosenttina. Eläkkeelle siirtyi yhteensä 13 henkilöä, joista yksi työkyvyttömyyseläkkeelle. Luonnollinen poistuma nousi hieman edellisestä vuodesta, mikä selittyy eläkkeelle siirtyneiden henkilöiden määrän kasvulla.

Osaaminen ja muu aineeton pääoma

Taulukko 9. Henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä investoinnit

Osaamisen kehittäminen	Toteuma 2014	Toteuma 2015	Toteuma 2016
Koulutus ja muu kehittäminen €/htv	1 163	1 125	1 117
Ammattitaidon kehittäminen päivää/htv	2,9	2,2	2,2

Vuonna 2016 koulutustilaisuuksiin käytetty aika pysyi ennallaan. Varsinaisten koulutuspäivät pidettiin tiiviinä, hyvin räätälöityinä ja lyhyinä. Lisäksi käytettiin sähköisiä etäluentoja erityisesti uusien työvälineiden ja yhteisten toimintatapojen opastuksessa. Tähän tai muuhun perehdytykseen käytettyä aikaa ei ole mukana tilastoidussa koulutukseen käytetyssä ajassa. Myöskään itsenäinen asioihin perehtyminen tai työssä oppiminen ei näy yllä olevan taulukon luvuissa.

Vuoden aikana toteutettiin Kaiku-hanke, jolla tuettiin uudistetun organisaation johtamis- ja esimiestyötä sekä tiimimäisen toimintakulttuurin kehittymistä. Tavoitteena myös delegoida substanssivalmistelutyötä esimiehiltä asiantuntijatiimeille, jolloin esimiesten aikaa vapautuu esimiestyöhön. Esimiesvalmennus koostui 5 valmennustilaisuudesta, haastattelusta ja välitehtävistä ja tiimivalmennus koko henkilöstölle yhteisistä tiimityöpajoista, yksittäisten tiimien sparraustilaisuuksista, tiimityön ohjeistuksesta ja aiheeseen liittyvästä

viestinnästä. Esimiehistä valtaosa sai myös tukea henkilökohtaiselta coachilta. Lisäksi järjestettiin esimiesfoorumeita lähinnä ajankohtaisista johtamisteemoista.

Järjestettyjä viestinnällisiä koulutuksia olivat Vaativat neuvottelutilanteet (2 kurssia), Puheen kirjoittaminen, Vuorovaikutus työyhteisössä -tilaisuus koko henkilöstölle sekä useita erilaisia lyhyitä tilaisuuksia Lyncin hyödyntäminen seminaareissa ja etätyössä. Tilaisuuksia säädösvalmistelun ajankohtaisista teemoista järjestettiin asiantuntijoille sekä säädösvalmistelussa avustaville. JET-valmennuksen (Johtamisen erikoisammattitutkinto) aloitti 7 henkilöä, joista yksi toimi esimiehenä ja yksi esimiehen sijaisena. Ministeriön johtamiskoulutus Mesiin osallistui samoin 1 henkilö. Sihteerit osallistuivat ministeriöiden yhteisiin Sihtimit-tilaisuuksiin ja sihteerin avustajafoorumiin. Lisäksi järjestettiin lukuisia info- ja keskustelutilaisuuksia koko henkilöstölle sekä tietyille henkilöstöryhmille.

Ministeriöiden yhteinen koulutustarjonta oli entistä monipuolisempaa. Eniten osallistuttiin valtioneuvoston esittelijöille ja lainvalmistelijöille suunnatuille kursseille, joilla aina ei riittänyt paikkoja kaikille halukkaille sekä valtioneuvoston yhteiseen perehdyttämisohjelmaan, valtioneuvostopassiin. Myös kielikurssit olivat suosittuja.

Tehty työaika ja henkilöstökulut

Ministeriön ikärakenne vähentää tehdyn työajan määrää, koska suurella osalla työntekijöistä on pitkä vuosi-ikä. Myös kielikurssit olivat suosittuja.

Taulukko 10. Tehty työaika ja työvoimakustannukset*

Työaika ja työvoimakustannukset	Toteuma 2014	Toteuma 2015	Toteuma 2016
Tehdyn työajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta %	79,9	80,5	81,6
Tehdyn työajan palkat: % -osuus palkkasummasta	77,4	77,4	78,3
Kokonaistyoimavakustannukset 1 000 euroa	19 546	18 344	16 731
Palkkasumma (ml. välilliset palkat) 1 000 euroa	15 787	14 947	14 129
Tehdyn työajan palkat	12 219	11 703	11 063
Välillisten työvoimakustannusten osuus tehdyn työajan palkoista %	59,9	58,6	51,3

*Koska VNH:n maksama osuus ympäristöministeriölle tuotetuista palveluista (mm. koulutus ja työterveyshuolto) saatiin VNH:stä vasta tammi-kuun lopussa, ne tiedot eivät näy vielä taulukon Tahti-luvuissa.

Henkilöstön arvon merkittävin lopputulokseen vaikuttava muuttuja on keskimääräisen eläköitymisiän ja keski-ikä välinen erotus. Eläkeiän lasku tai nousu vaikuttaa laskennalliseen henkilöstön arvoon.

1.6 Tilinpäätösanalyysi

Ympäristöministeriön tilinpäätös koskee ministeriön toimintaa. Suuri osa ympäristöministeriön hallinnonalan toiminnallisista määrärahoista käytetään aluehallinnossa eikä niiden määrärahojen käyttö näy ympäristöministeriön tilinpäätöksessä. Tilinpäätöksen määrärahojen käytön ja kulujen muutoksia on verrattu ministeriön vuoden 2015 toteumalukuihin.

1.6.1 Rahoituksen rakenne ja talousarvion toteutuminen

Ympäristöministeriön käytettävissä oli vuoden 2015 määrärahat ja edellisvuosilta siirtyneet määrärahat mukaan lukien vuonna 2016 yhteensä 154,1 milj. euroa (185,5 milj. euroa vuonna 2015). Määrärahaa oli vuonna 2016 käytössä noin 17 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2015. Ministeriön määrärahojen kokonaiskäyttö oli peruutetut määrärahat pois lukien yhteensä 77,2 milj. euroa (116,0 milj. euroa vuonna 2015). Kokonaiskäyttö väheni noin 33 prosenttia edellisestä vuodesta. Vuodelle 2017 siirtyi ministeriön käytössä olevia määrärahoja yhteensä 73,9 milj. euroa, vastaavasti vuotta aikaisemmin, vuodelle 2016 määrärahaa siirtyi 65,6 milj. euroa. Seuraavaksi esitetään merkittävimmät muutokset momenteittain.

Toimintamenojen (momentti 35.01.01) käytettävissä olevat määrärahat olivat 38,2 milj. euroa vuonna 2016, joka oli noin 6 prosenttia (2,7 milj. euroa) vähemmän kuin edellisessä vuonna. Käytettävissä olevat toimintamenot pienentyivät edelliseen vuoteen verrattuna pääasiassa joidenkin toimintojen ja sopimusten siirrosta valtioneuvoston kanslian hallintoyksikköön kesken vuotta 2015. Vuosi 2016 oli ensimmäinen vuosi, kun tehtävät ovat olleet koko vuoden VNK:ssa. Toimintamenoja käytettiin edellisvuotta vähemmän 4,3 milj. euroa, joten toimintamenoja siirtyi 2,1 milj. euroa edellisvuotta enemmän (siirtyneiden määrärahojen kasvu 18,1 %). Määrärahojen käytön pienenemiseen vaikutti varautuminen etupainotteisesti hallitusohjelman tekemiin määrärahaileikkauksiin tulevilla kehyskausilla.

Tuottavuusmäärärahaa oli siirtynyt aikaisemmalta vuodelta momentille 35.01.21 ja käyttö oli noin 2,0 milj. euroa aikaisempaa vuotta pienempi. Tuottavuusmäärärahaa myös peruutettiin.

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien momentilla 35.10.52 käyttö väheni noin 2 milj. euroa.

Vuoden 2014 öljyjättemaksulla rahoitettavaa öljyjätehuollon määrärahaa momentilla 35.10.65 peruttiin, koska tuelle ei ollut tarvetta. Vuoden 2014 määrärahaa peruttiin myös eräiden ympäristömenojen (35.10.22), EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (35.10.64) sekä avustukset kaavoitukseen ja maankäytön ohjauksen (35.20.37) momenteilta. Vuoden 2015 tuottavuusmääräraha (35.01.21) peruttiin.

Momentin 35.10.63 Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot siirtyvät määrärahat (26 milj. euroa) liittyvät määrärahan käyttöön ja jatkuvaan prosessiin, jossa vuodenvaihteen yli siirtyy iso määrä vireillä olevia neuvottelu- ja toteutustapauksia, joille on jätetty neuvotteluvaraa. Määrärahaa jaetaan 13 ELY-keskukselle, jotka arvioivat ja neuvottelevat maanomistajien kanssa suojeluun varatuista alueista. Neuvotteluja on yhtä aikaa käynnissä satoja.

A-kruunu Oy:n pääomittamisen momentin 35.20.87 määrärahat poistuivat (25 milj. euroa edellisenä vuonna) kokonaan vuoden 2016 talousarviosta A-kruunun pääomittamisen (vuosi 2015) myötä. Tämä vaikutti kokonaisuudessa sekä käytettävissä oleviin määrärahojen määrään, että määrärahojen käytön vähenemiseen.

Valtiovarainministeriön SADe-ohjelman (momentti 28.90.20.1) päättyminen vuonna 2015 vaikutti myös käytettävissä olevien määrärahojen pienentymiseen ja käytön vähenemiseen. Käytettävissä olleet määrärahat pienenivät 3,8 milj. euroa ja käyttö pieneni 3,2 milj. euroa.

1.6.2 Tuotto- ja kululaskelma ja tase

Ympäristöministeriön vuoden 2016 tuotto- ja kululaskelman kulujäämä on 76,4 milj. euroa, noin 16 prosenttia edellisvuotta (91,2 milj. euroa) vähemmän. Kulujäämän pienentymiseen vaikutti erityisesti se, että toiminnan kulut laskivat 11,1 milj. euroa ja samalla toiminnan tuotot kasvoivat hieman 0,15 milj. euroa. Ministeriön tuotot koostuivat muutamien yhteishankkeen tuotoista. Toiminnan tuottojen kasvu aiheutui pääasiassa yhteisrahoitteisten projektien lisääntymisestä vuonna 2016.

Myös ministeriön siirtotalouden kulut laskivat vuonna 2016 noin 2,3 milj. euroa (5,3 %). Näin ollen ministeriön kulujäämä pienentyi edelliseen vuoteen verrattuna 14,7 milj. euroa (16 %). Kaikkien muiden kululajien käyttö väheni lukuun ottamatta muita kuluja (kasvu 0,1 milj. euroa ja 7 %), joka aiheutui kansainvälisten matkojen määrän lisääntymisestä.

Euromääräisesti merkittävin lasku 4,8 milj. euroa (31 %) tapahtui palveluiden ostoissa. Merkittävimmin palveluiden ostojen pienentyminen aiheutui mm. VM:n rahoittaman SA-De-hankkeen määrärahojen poistumisesta vuodelle 2016 (vaikutus 2,3 milj. euroa), joka näkyi erityisesti tietotekniikan asiantuntijapalvelujen pienentymisenä. Myös asiantuntija- ja tutkimuspalveluiden käyttö väheni merkittävästi, joka aiheutui pääasiassa kehittäminen ja suunnittelu (35.01.01.07) -momentin käytön pienentymisestä (vaikutus 1,0 milj. euroa). Tutkimuspalvelujen vähentäminen on osa ministeriön etukäteisvarautumista tulevien kehyskausien määrärahaileikkauksiin.

Aineet ja tarvikkeet -kululaji laski prosentuaalisesti (96 %) eniten, ollen lopulta noin 51 000 euroa. Muutos aiheutui pääasiassa ympäristöministeriön muuttamisesta uuteen kiinteistön vuonna 2015, joka nosti vuoden 2015 aineiden ja tarvikkeiden kulutusta. Vuonna 2016 aineet ja tarvikkeet palautuivat näin ollen normaalille tasolle.

Henkilöstökulut muodostavat 46 prosenttia kokonaiskuluista ja niiden suhteellinen osuus kasvoi merkittävästi aikaisempaan vuoteen verrattuna (40 %). Samalla henkilötyövuodet laskivat kuudella edelliseen vuoteen verrattuna. Muiden kululajien vähentyessä henkilöstökulujen suhteellinen osuus kaikista kuluista kasvoi. Henkilöstökulut euromääräisesti kuitenkin laskivat 2,5 milj. euroa edelliseen vuoteen verrattuna (14 %).

Ympäristöministeriön taseen loppusumma oli 52,4 milj. euroa (52,6 milj. euroa vuonna 2015).

Käyttöomaisuusarvopapereiden arvo 52,0 milj. euroa on edellisen vuoden tasolla. Käyttöomaisuusarvopaperit sisältävät A-Kruunu Oy:n pääomittamisen 25 milj. eurolla (vuodelta 2015), Kuntarahoitus Oyj:n osakkeiden osuus 20 milj. euroa ja NEFCO Carbon Fundin osakkeiden osuus 1 miljoona euroa.

Lyhytaikaiset saamiset 0,4 milj. euroa olivat 33 prosenttia pienemmät, kuin edellisenä vuonna. Merkittävimmin kasvoivat (kasvu 0,25 milj. euroa) siirtosaamiset, kasvu aiheutui pääasiassa yhteisrahoitteisten projektien tuottojaksotuksista. Yhteisrahoitteisen projektin päättyessä tuottojaksotus tehdään siirtosaamisiin odottamaan rahoittajan lopullista suoritusta.

Lyhytaikaiset velat 54,7 milj. euroa muodostuvat pääosin talousarvion ulkopuolella olevan öljysuojarahaston yhdystilinsaldoista (44,0 milj. euroa).

1.7 Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma

Ympäristöministeriö on arvioinut ministeriön osastojen ja tulosalueiden tekemän, CO-SO-ERM:in viitekehykseen perustuvan ns. suppean arviointikehikon mukaisen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tilan itsearviointin perusteella sitä, miten ympäristöministeriön sisäinen valvonta ja siihen sisältyvä riskienhallinta täyttävät valtion talousarvioasetuksen 69 §:ssä säädetyt tavoitteet.

Itsearviointien sekä muiden tiedossa olevien seikkojen perusteella on kokonaisuudessaan arvioitavissa, että toiminnan ja taloudenhoidon perusprosessit ovat melko hyvällä tasolla ja täyttävät talousarvioasetuksen vaatimukset.

Arvioinnin perusteella voidaan todeta, että sisäinen valvonta on yleisesti ottaen melko hyvällä tasolla. Riskienhallintamenettelyt ja riskien tunnistaminen ovat kohtuullisella tasolla, mutta erityisesti riskeihin vastaamista olisi edelleen parannettava.

Ministeriön vähenevien henkilöresurssien yhteensovittaminen kasvavaan tehtävämäärään aiheuttaa edelleen käytettävissä olevien resurssien ja tehtävien tasapainottamiseen liittyviä riskejä, jotka pyritään tunnistamaan ja ottamaan toiminnassa kokonaisvaltaisesti huomioon.

Riskien tunnistaminen ja hallinta ovat osa ministeriön toiminnan ja resurssien käytön suunnittelua ja ne huomioidaan tavoitekohtaisesti. Keskeiset tavoitteisiin sisältyvät riskit liittyvät julkisen talouden säästöihin, jotka kohdentuvat laajasti myös ympäristöhallintoon. Ympäristöhallinnon tehtävät on sopeutettava supistuviin resursseihin ja pyrittävä samalla huolehtimaan ympäristön tilan säilymisestä.

Käynnissä oleva maakuntauudistus muuttaa merkittävästi työnjakoa kuntien, maakuntien ja valtion välillä. Muutokset kohdistuvat monien ympäristön kannalta olennaisten tehtävien hoitoon ja järjestämiseen ja näin myös ministeriön toimintaan.

1.8 Arviointien tulokset

Rakennusten ja rakentamisen energiatehokkuushankkeiden rahoittaminen on osa ympäristöministeriön osaltaan toimeenpanemaa ilmasto- ja energiastrategiaa. Ministeriön teettämät hankkeet käsittelevät rakennusten energiatehokkuutta koskevien direktiivien valmistelua ja toimeenpanoa sekä tätä koskevaa viestintää, toimialan kehittämistä ja toimenpiteiden suuntaamista.

Ympäristöministeriön toimeksiannosta tehty rakentamisen energiatehokkuushankkeiden arviointi kattaa 192 hanketta vuosilta 2009–2014. Hankkeet voidaan ryhmitellä rakennusten energiatehokkuutta koskevien direktiivien valmisteluun ja toimeenpanoon liittyviin, toimialan kehittämiseen ja toimenpiteiden suuntaamista koskeviin sekä viestintään liittyviin hankkeisiin. Direktiivien toimeenpanoon liittyvät hankkeet voidaan jakaa vielä teemoittain EPBD-, RES- sekä ED-, EED- ja ESD-direktiiveihin liittyviin hankkeisiin.

Hankkeiden vaikuttavuuden arvioinnissa keskityttiin kahteen vaikuttavuusalueeseen. Ensinnäkin pyrkimyksenä oli arvioida toteutettujen hankkeiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta, esimerkiksi taloudellisia, yritys- ja ympäristövaikutuksia sekä hankkeiden ennakkoivuutta. Lisäksi hankkeiden arvioinnissa pyrittiin tarkastelemaan hankkeiden vaikutuksia ympäristöministeriön omien tarpeiden ja tavoitteiden näkökulmasta esimerkiksi sitä,

miten hankkeiden tulokset ovat vaikuttaneet säädösten valmisteluun ja päätöksentekoon. Arviointi kattoi ympäristöministeriön ja sidosryhmien haastatteluja, sähköiset kyselyt valvojille ja hankkeiden toteuttajille, yli 20 hankkeen tapaustutkimukset ja työpajan keskeisille toimijoille.

Arvioinnin keskeisimpiä johtopäätöksiä olivat:

- Hankekokonaisuuden sisällöt ovat kohdentuneet energiatehokkuuden kehityksen kannalta keskeisiin osa-alueisiin.
- Hankkeet ovat olleet tehokas ja tuloksekas keino vastata täsmällisiin tarpeisiin ja edistää rakennusten energiatehokkuuden ohjausta ja direktiivien kansallista voimaansaattamista.
- Yhteistyö ja yhteishankkeet eri sidosryhmien kanssa on erittäin tärkeää hankkeiden tarkoituksenmukaisen kohdentumisen ja tulosten levittämisen vahvistamiseksi.
- Viestintä hankkeiden tuloksista ei ole ollut kaikilta osin riittävää.
- Hankehallinta on tukenut hankkeiden toimeenpanoa pääasiassa hyvin.

Keskeisimmät suositukset olivat:

- Energiatehokkuusalan yleisen kehityksen visioimiseksi ja linjaamiseksi tarvitaan alan toimijoille yhteinen foorumi.
- Hankeviestintää tulisi vahvistaa viestinnän suunnittelulla ja pienellä lisäsatsauksella.
- Hankkeiden hankintamenettelyihin tarvitaan uusia ja kevyempiä toimintatapoja
- Yhteistyötä yritysten kanssa tulisi lisätä ja laajentaa.
- Hankkeiden vaikuttavuuden ennakointia ja arvioimista tulisi vahvistaa.
- Pienten täsmähankkeiden rinnalle tarvitaan laajempia hankekokonaisuuksia.

Arviointi toteutettiin touko-marraskuussa 2015 ja luovutettiin tammikuussa 2016. Arvioinnista vastasi Owl Group Oy alihankkijanaan Granlund Consulting Oy. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159814/YMra_2_2016.pdf?sequence=1

1.9 Yhteenvetotiedot väärinkäytöksistä

1.9.1 Virheitä ja väärinkäytöksiä koskevat yhteenvetotiedot

Kansallinen rahoitus

Ympäristöministeriössä ei ole kertomusvuonna havaittu uusia valtion tai sen vastuulla oleviin varoihin liittyviä, toimenpiteisiin johtaneita väärinkäytöksiä tai rikoksia.

EU-rahoitus

EU-rahoituksessa ei myöskään ole kertomusvuonna havaittu toimenpiteisiin johtaneita väärinkäytöksiä tai rikoksia.

1.9.2 Takaisinperintää koskevat yhteenvetotiedot

Kansallinen rahoitus

Henkilöiden käytössä olleita valtion maksuaikakortteja on käytetty virheellisesti seitsemässä tapauksessa, yhteensä 805 euroa, mikä on saatu perittyä takaisin.

EU-rahoitus

EU-rahoituksessa ei kertomusvuonna ole tehty takaisinperintäpäätöksiä.

2 Talousarvion toteutumalaskelma

Osaston, momentin ja tilijaottelun numero ja nimi	Tilinpäätös 2015	Talousarvio 2016 (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2016	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
12. Sekalaiset tulot	3 895 639,46	2 991 487	2 991 487,22	0,00	100 %
12.35.99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot	73 632,09	12 647	12 647,47	0,00	100 %
12.35.99.1. Maksullinen toiminta	7 585,00	7 801	7 801,00	0,00	100 %
12.35.99.2. Muut sekalaiset tulot	66 047,09	5	5,00	0,00	100 %
12.35.99.3. EU-rahoitus	0,00	4 841	4 841,47	0,00	100 %
12.39.04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	3 822 007,37	2 978 840	2 978 839,75	0,00	100 %
13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	40,32	54	53,76	0,00	100 %
13.03.01. Osinkotulot, pääoman palautukset ja osakkeiden myyntitulot	40,32	54	53,76	0,00	100 %
13.03.01.1 Osinkotulot, pääoman palautukset ja osakkeiden myyntitulot	40,32	54	53,76	0,00	100 %
Tuloarviotilit yhteensä	3 895 679,78	2 991 541	2 991 540,98	0,00	100 %

Pääloukan, momentin ja tilijaottelun numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2015	Talousarvio 2016 (TA + LTA:t)
23. Valtioneuvoston hallinnonala	0,00	0
23.01.22. Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminta (s3v)	0,00	0
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	690 556,96	249 400
24.90.68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (s3v)	690 556,96	249 400
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	1 095 863,64	8 266
28.01.29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonnäisäveromenot (a)	655 863,64	0
28.60.12. Osaamisen kehittäminen (s2v)		8 266
28.90.20. Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet (s3v)	440 000,00	
28.90.20.1. SAdE-ohjelman hankkeet	440 000,00	
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	680 941,16	24 187
32.30.51. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (s2v)	0,00	24 187
32.30.51.07. Palkkatuetty työ, valtionhallinto (KPY)	0,00	24 187
32.50.64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopoliitiikan ohjelmiin (a)	680 941,16	0
32.50.64.01. EAKR 2007-2013 (KPY)	680 941,16	0
32.50.64.01.1. EAKR (KPY)	7 605,60	0
32.50.64.01.2. Tavoite 3 (KPY)	236 120,56	0
32.50.64.01.3. ENPI CBC (KPY)	437 215,00	0
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	0,00	50 000
33.01.66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksuosuudet (s2v)		50 000
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	105 940 096	113 011 019
35.01.01. Ympäristöministeriön toimintamenot (nettob) (s2v)	30 306 239,00	27 574 000
35.01.01.01. Yhteiset menot (KPY)	23 406 239,00	19 367 421
35.01.01.06. KV-menot (KPY)	0,00	2 280 000
35.01.01.07. Kehittäminen ja suunnittelu (KPY)	6 000 000,00	4 961 579
35.01.01.08. Eräät korvaukset (KPY)	900 000,00	965 000
35.01.21. Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (s2v)	1 197 000,00	
35.01.29. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonnäisäveromenot (a)	1 772 363,93	1 188 080
35.01.65. Avustukset järjestöille ja ympäristöhoitoon (s3v)	1 715 000,00	1 409 000
35.10.21. Eräät luonnonsuojelun menot (s 3v)	1 527 200,00	1 363 270
35.10.22. Eräät ympäristömenot (s3v)	7 784 858,00	9 728 247
35.10.52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (s3v)	34 598 000,00	39 616 000
35.10.60. Siirto öljysuojarahastoon (s3v)	3 000 000,00	3 000 000
35.10.61. Vesien- ja ympäristöhoitoon edistäminen (s3v)	901 044,00	4 788 366
35.10.63. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (s3v)	18 767 221,07	17 154 055
35.10.63.1. Luonnonsuojelualueiden hankinnasta ja korvauksesta aiheutuvat menot	18 607 221,07	17 034 055
35.10.63.2. Yhteistoimintasopimusten perusteella maksettavat palkkiot (EK)(enintään)	160 000,00	120 000
35.10.64. EU:n ympäristörahoituksen osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (s3v)	1 931 170,00	4 500 000
35.10.65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (s3v)	1 000 000,00	1 000 000
35.10.66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (s2v)	1 440 000,00	1 440 000
35.20.02. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen digitalisaatio (s3v)		250 000
35.20.37. Avustukset kaavoitukseen ja maankäytön ohjaukseen (s3v)		
Määrärahatilit yhteensä	108 407 457,76	113 342 872

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN TILINPÄÄTÖS VUODELTA 2016

	Talousarvion 2016 määrärahojen		Tilinpäätös 2016	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
	käyttö vuonna 2016	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltävuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2016	Käyttö vuonna 2016 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
	0,00	0,00	0,00	0,00	105 328,34	105 328,34	105 328,34	0,00
	0,00	0,00	0,00	0,00	105 328,34	105 328,34	105 328,34	0,00
	4 371,10	245 028,90	249 400,00	0,00	654 424,85	903 824,85	436 905,46	466 919,39
	4 371,10	245 028,90	249 400,00	0,00	654 424,85	903 824,85	436 905,46	466 919,39
	8 266,00	0,00	8 266,00	0,00	0,00	8 266,00	8 266,00	0,00
	0,00		0,00	0,00				
	8 266,00	0,00	8 266,00	0,00	0,00	8 266,00	8 266,00	0,00
					0,00	0,00	0,00	0,00
					0,00	0,00	0,00	0,00
	24 187,12	0,00	24 187,12	0,00	0,00	24 187,12	24 187,12	0,00
	24 187,12	0,00	24 187,12	0,00	0,00	24 187,12	24 187,12	0,00
	24 187,12	0,00	24 187,12	0,00	0,00	24 187,12	24 187,12	0,00
	0,00		0,00	0,00				
	0,00		0,00	0,00				
	0,00		0,00	0,00				
	0,00		0,00	0,00				
	0,00		0,00	0,00				
	50 000,00	0,00	50 000,00	0,00	0,00	50 000,00	50 000,00	0,00
	50 000,00	0,00	50 000,00	0,00		50 000,00	50 000,00	0,00
	54 661 089,38	58 344 103,82	113 005 193,20	5 826,06	39 994 960,34	151 817 899,18	75 403 631,02	73 429 602,35
	14 140 506,46	13 433 493,54	27 574 000,00	0,00	10 597 557,49	38 171 557,49	24 738 063,95	13 433 493,54
	11 188 457,84	8 178 963,16	19 367 421,00	0,00	6 755 216,73	26 122 637,73	17 943 674,57	8 178 963,16
	1 661 129,32	618 870,68	2 280 000,00	0,00	0,00	2 280 000,00	1 661 129,32	618 870,68
	1 240 919,30	3 720 659,70	4 961 579,00	0,00	3 842 340,76	8 803 919,76	5 083 260,06	3 720 659,70
	50 000,00	915 000,00	965 000,00	0,00	0,00	965 000,00	50 000,00	915 000,00
					454 695,99	454 695,99	156 393,23	0,00
	1 188 080,42		1 188 080,42	0,00				
	1 354 537,52	54 462,48	1 409 000,00	0,00	142 000,00	1 551 000,00	1 419 537,52	131 462,48
	776 162,75	587 107,60	1 363 270,35	0,00	768 896,73	2 132 167,08	1 514 977,14	617 189,94
	512 956,34	9 215 290,66	9 728 247,00	0,00	11 398 338,48	21 126 585,48	6 992 686,32	14 109 706,66
	35 116 000,00	4 500 000,00	39 616 000,00	0,00	0,00	39 616 000,00	35 116 000,00	4 500 000,00
	0,00	3 000 000,00	3 000 000,00	0,00	6 000 000,00	9 000 000,00	3 000 000,00	6 000 000,00
	120 651,63	4 667 714,37	4 788 366,00	0,00	0,82	4 788 366,82	120 652,45	4 667 714,37
	-5 826,06	17 154 055,49	17 148 229,43	5 826,06	5 042 413,00	22 196 468,49	3 735,45	22 186 906,98
	-5 826,06	17 034 055,49	17 028 229,43	5 826,06	4 896 413,00	21 930 468,49	3 735,45	21 920 906,98
	0,00	120 000,00	120 000,00	0,00	146 000,00	266 000,00	0,00	266 000,00
	0,00	4 500 000,00	4 500 000,00	0,00	3 056 854,61	7 556 854,61	0,00	5 551 148,70
	0,00	1 000 000,00	1 000 000,00	0,00	2 000 000,00	3 000 000,00	379 409,37	2 000 000,00
	1 425 558,66	14 441,34	1 440 000,00	0,00	304 404,04	1 744 404,04	1 729 962,70	14 441,34
	32 461,66	217 538,34	250 000,00	0,00		250 000,00	32 461,66	217 538,34
					229 799,18	229 799,18	199 751,23	0,00
	54 747 913,60	58 589 132,72	113 337 046,32	5 826,06	40 754 713,53	152 909 505,49	76 028 317,94	73 896 521,74

Kirjanpitoyksikön talousarvion toteutumalaskelman tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1 000 €)								
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2016 valtuudet						
		Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittavissa TA 2017:ssä	
24.90.68 UM Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö	900							
Aikaisempien vuosien valtuudet	900							
Vuonna 2016 käytettävissä olleet valtuudet								
35.10.63 Luonnonsuojelu-alueiden hankinta- ja korvausmenot		10 000		10 000		10 000		
Vuonna 2016 käytettävissä olleet valtuudet		10 000		10 000		10 000		
Yhteensä	900	10 000		10 000		10 000		

Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1 000 €)						
	Talousarvio- menot 2016	Määräraha- tarve 2017	Määräraha- tarve 2018	Määräraha- tarve 2018	Määräraha- tarve myöhemmin	Määräraha- tarve yhteensä
	0					
	0					
	0					

3 Tuotto- ja kululaskelma

	1.1. - 31.12.2016		1.1. - 31.12.2015	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	7 801,00		55 773,54	
Muut toiminnan tuotot	1 151 503,39	1 159 304,39	954 253,70	1 010 027,24
TOIMINNAN KULUT				
Aineet tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	51 195,67		1 414 244,11	
Henkilöstökulut	15 857 891,58		18 340 532,37	
Vuokrat	48 149,28		681 670,05	
Palvelujen ostot	10 711 143,61		15 486 132,19	
Muut kulut	1 592 442,58		1 491 368,09	
Poistot	3 384,00		6 109,97	
Sisäiset kulut	6 142 562,46	-34 406 769,18	8 103 006,47	-45 523 063,25
JÄÄMÄ I		-33 247 464,79		-44 513 036,01
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	58,76		49,85	
Rahoituskulut	-419,05	-360,29	-1 103,99	-1 054,14
SATUNNAISET TUOTOT JA -KULUT				
Satunnaiset tuotot	0,00		111 658,06	111 658,06
JÄÄMÄ II		-33 247 825,08		-44 402 432,09
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
EU:n toimielimiltä ja muilta	-4 841,47		0,00	0,00
Kulut				
Paikallishallinnolle	199 751,23		-127 238,35	
Elinkeinoelämälle	35 576 020,55		38 081 566,31	
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	1 419 537,52		1 832 135,00	
Kotitalouksille	0,00		1 766,10	
Ulkomaille	1 770 000,88		1 512 564,70	
Talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille	3 000 000,00	-41 960 468,71	3 000 000,00	-44 300 793,76
JÄÄMÄ III		-75 208 293,79		-88 703 225,85
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Verot ja veronluonteiset maksut				
Suoritetut arvonlisäverot	-1 218 165,12	-1 218 165,12	-2 470 783,75	-2 470 783,75
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		-76 426 458,91		-91 174 009,60

4 Tase

VASTAAVAA	31.12.2016		31.12.2015	
AINEELLISET HYÖDYKKEET				
Koneet ja laitteet	13 254,00	13 254,00	16 638,00	16 638,00
KÄYTTÖOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
Käyttöomaisuusarvopaperit	51 953 630,00	51 953 630,00	51 953 630,00	51 953 630,00
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
Yhteensä		51 966 884,00		51 970 268,00
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	0,00		48 401,07	
Siirtosaamiset	296 561,54		43 716,96	
Muut lyhytaikaiset saamiset	91 392,76		27 901,30	
Ennakkomaksut	0,00	387 954,30	462 695,30	582 714,63
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ		387 954,30		582 714,63
VASTAAVAA YHTEENSÄ		52 354 838,30		52 552 982,63

VASTATTAVAA	31.12.2016		31.12.2015	
OMA PÄÄOMA				
VALTION PÄÄOMA				
Valtion pääoma 1.1.1998	230 590 552,26		230 590 552,26	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-237 018 092,77		-254 935 273,01	
Pääoman siirrot	80 419 249,80		109 091 189,84	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-76 426 458,91	-2 434 749,62	-91 174 009,60	-6 427 540,51
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdistylit	44 037 544,57		46 957 010,81	
Saadut ennakot	26 538,70		167 801,66	
Ostovelat	6 725 518,39		6 951 524,21	
Kirjanpitoyksiköiden väliset tilitykset	354 895,86		425 652,49	
Edelleen tilitettävät erät	298 893,75		346 318,19	
Siirtovelat	3 330 091,32		4 119 975,78	
Muut lyhytaikaiset velat	16 105,33	54 789 587,92	12 240,00	58 980 523,14
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		54 789 587,92		58 980 523,14
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		52 354 838,30		52 552 982,63

5 Liitetiedot

5.1 Tilinpäätösliitteet

Liite 1: Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja vertailtavuus

Liite 2: Nettotulot ja menot

Liite 3: Arviomäärärahojen ylitykset

Liite 4: Peruutetut siirretyt määrärahat

Liite 5: Henkilöstökulujen erittely

Liite 6: Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset

Liite 7: Kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistot

Liite 8: Rahoitustuotot ja -kulut

Liite 9: Talousarviotaloudesta annetut lainat

Liite 10: Arvopaperit ja oman pääoman ehtoiset sijoitukset

Liite 11: Taseen rahoituserät ja velat

Liite 12: Valtiontakaukset ja -takuut sekä muut vastuut

Liite 13: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Liite 14: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Liite 15: Velan muutokset

Liite 16: Velan maturiteettijakauma ja duraatio

Liite 17: Oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut täydentävät tiedot

Tilinpäätöksen liite 1: Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja vertailtavuus

1. Budjetointia koskevat muutokset

Momentti 35.01.01.06 lisättiin talousarvioon. Momentilla erotetaan toimintamenoluokassa ministeriön kansainväliset menot.

Momentti 35.10.20 muutettiin arviomäärärahasta kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

Momentin 35.10.52 perusteluja täydennettiin siten, että määrärahaa saa käyttää ympäristöministeriön ohjauksessa toteutettaviin Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin kärkihankkeisiin.

Momentin 35.10.61 perusteluja täydennettiin siten, että määrärahaa saa käyttää myös Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä -kärkihankkeen toimenpiteeseen "Lisätään puun tarjontaa ja monipuolista käyttöä". Momentin perusteluja täydennettiin myös siten, että määrärahaa saa käyttää myös ympäristövahinkojen ehkäisyn kannalta välttämättömiin toimiin.

Momentti 35.20.02 lisättiin talousarvioon.

Momentin 35.20.60 perusteluja muutettiin siten, että valtion asuntorahaston varoista tuettaviksi korkotukilainoiksi saa hyväksyä vuokralojen rakentamislainojen lyhytaikaisesta korkotuesta annetun lain mukaisia lainoja. Avustusten osalta perusteluja muutettiin siten, että asuntorahaston varoista voidaan myöntää erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi annetun lain mukaisia avustuksia. Muutos sisälsi Myös korjaus-, energia ja terveys-haitta-avustuksista annetun lain mukaisten avustusten myöntämisen momentilta.

2. Käytetty valuuuttakurssi

Kirjanpitoyksiköllä ei ollut tilinpäätöshetkellä ulkomaanrahan määräisiä saamisia eikä velkoja.

3. Noudatetut arvostus- ja jaksotusperiaatteet

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostus- ja jaksotusperiaatteet eivät ole olennaisilta osin muuttuneet eivätkä vaikuta tilikauden tuotto- ja kulujäämään eivätkä taseessa ilmoitettavien erien muodostumiseen.

4. Aikaisempiin vuosiin kohdistuvat erät

Olennaisia aikaisempiin vuosiin kohdistuvia virheiden oikaisuja ei tilivuoden aikana tehty.

5. Tilinpäätösvuoden vertailtavuus

Tilinpäätös on vertailtavissa edelliseen vuoteen.

6. Olennaisimmat muutokset tilinpäätösvuoden jälkeisissä tapahtumissa

Ympäristöministeriöllä ei ole esitettävää tähän.

Tilinpäätöksen liite 2: Nettotulot ja menot

Momentin numero ja nimi		Tilinpäätös 2015	Talousarvio 2016 (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2016	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
13.03.01.1. Osinkotulot, pääoman palautukset ja osakkeiden nettomyyntitulot	Bruttotulot					
	Bruttomenot					
	Nettotulot	40,32				

Momentin numero ja nimi		Tilinpäätös 2015	Talousarvio 2016 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2016 määrärahojen		Tilinpäätös 2016
				käyttö vuonna 2016	siirto seuraavalle vuodelle	
35.01.01. Ympäristöministeriön toimintamenot (nettob)(s2v)	Bruttomenot	31 205 831,35	28 374 000	15 284 796,75		28 718 290,29
	Bruttotulot	899 592,35	800 000	1 144 290,29		1 144 290,29
	Nettomenot	30 306 239,00	27 574 000	14 140 506,46	13 433 493,54	27 574 000,00

Tilinpäätöksen liite 3: Arviomäärärahojen ylitykset

Ympäristöministeriöllä ei ole ilmoittavaa.

Tilinpäätöksen liite 4: Peruutetut siirretyt määrärahat

Päälukan ja tilijaottelun numero ja nimi. Tilijaottelut eritellään myöntämisvuosittain.	Peruutettu	
	Tilijaottelu	Yhteensä
35. Ympäristöministeriön hallinnonala		2 978 839,75
Vuosi 2014		2 680 536,99
35.10.22. Eräät ympäristömenot (s3v)	24 192,50	
35.10.64. EU:n ympäristörahojen osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (s3v)	2 005 705,91	
35.10.65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (s3v)	620 590,63	
35.20.37. Avustukset kaavoitukseen ja maankäytön ohjaukseen (s3v)	30 047,95	
Vuosi 2015		298 302,76
35.01.21. Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (s2v)	298 302,76	
Päälukat yhteensä		2 978 839,75
Vuosi 2014		2 680 536,99
Vuosi 2015		298 302,76

Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
	Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2016	Käyttö vuonna 2016 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
			25 882 354,24	
			1 144 290,29	
0,00	10 597 557,49	38 171 557,49	24 738 063,95	13 433 493,54

Tilinpäätöksen liite 5: Henkilöstökulujen erittely

	2016	2015
Henkilöstökulut	13 469 141,74	15 092 803,64
Palkat ja palkkiot	14 018 603,11	14 856 578,62
Tulosperusteiset erät	0,00	0,00
Lomapalkkavelan muutos	-549 461,37	236 225,02
Henkilösivukulut	2 388 749,84	3 247 728,73
Eläkekulut	2 276 507,85	2 777 321,23
Muut henkilösivukulut	112 241,99	470 407,50
Yhteensä	15 857 891,58	18 340 532,37
Johdon palkat ja palkkiot, josta	672 815,16	808 693,45
- tulosperusteiset erät	0,00	0,00
Luontoisedut ja muut taloudelliset etuudet	0,00	0,00
Johto	280,00	240,00
Muu henkilöstö	0,00	0,00

Tilinpäätöksen liite 6: Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset

Ympäristöministeriöllä ei ole ilmoitettavaa.

Tilinpäätöksen liite 7: Kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistot

Ympäristöministeriöllä ei ole ilmoitettavaa.

Tilinpäätöksen liite 8: Rahoitustuotot ja -kulut

Ympäristöministeriöllä ei ole ilmoitettavaa.

Tilinpäätöksen liite 9: Talousarviotaloudesta annetut lainat

Ympäristöministeriöllä ei ole ilmoitettavaa.

Tilinpäätöksen liite 10: Arvopaperit ja oman pääoman ehtoiset sijoitukset

Käyttö- ja rahoitusomaisuusarvopaperit								
	31.12.2016						31.12.2015	
	Kappale-määrä	Markkina-arvo	Kirjanpito-arvo	Omistus-osuus %	Myynti-oikeuksien alaraja %	Saadut osingot	Markkina-arvo	Kirjanpito-arvo
Julkisesti noteeratut osakkeet ja osuudet	6 250 084	817,32	20 000 630,00	16,00	0,00	53,76	866,04	20 000 630,00
Aktia Pankki Oyj:n A-osakkeet	84	817,32	630,00	0,00	0,00	53,76	866,04	630,00
Kuntarahoitus Oyj:n B-osakkeet	6 250 000		20 000 000,00	16,00	0,00	0,00		20 000 000,00
Julkisesti noteeraamattomat osakkeet ja osuudet	50 640	0	31 953 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	31 953 000,00
NEFCO Carbon Fund			1 000 000,00					1 000 000,00
A-Kruunu Oy	50 640		30 953 000,00					30 953 000,00
Osakkeet ja osuudet yhteensä			51 953 630,00		0,00	53,76		51 953 630,00

	31.12.2016	Kirjanpitoarvo 31.12.2015
Liikelaitos	0,00	0,00
- Peruspääoma	0,00	0,00
- Muu oma pääoma	0,00	0,00
...		
Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset	0,00	0,00
...		
Yhteensä	0,00	0,00

Tilinpäätöksen liite 11: Taseen rahoituserät ja velat

Ympäristöministeriöllä ei ole taseeseen sisältyviä rahoituseriä ja velkoja.

Tilinpäätöksen liite 12: Valtiontakaukset ja -takuat sekä muut monivuotiset vastuut

Ympäristöministeriöllä ei ole myönnettyjä takauksia ja takuita.

Muut monivuotiset vastuut ja valtion toissijaiset vastuut

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset

Ympäristöministeriössä ei ole yli 500 000 euron monivuotisia vastuuta.

Tilinpäätöksen liite 13: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Ympäristöministeriöllä ei ole taseeseen sisältyviä rahastoituja varoja.

Tilinpäätöksen liite 14: Taseeseen sisältymättömät rahastoidut varat

Nimi	Taseen loppusumma tai varojen määrä	Organisaation toiminta-alue tai varojen käyttötarkoitus
Rahastot		
Öljysuojarahasto	44 037 544,57	Öljysuojarahasto on ympäristöministeriön hoidossa oleva valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto.
		Öljysuojarahastosta korvataan öljyvahinkoja ja niiden torjunnan kustannuksia sekä hankinta- ja ylläpitokustannuksia. Öljysuojarahaston varoista voidaan myös harkinnanvaraisesti korvata öljyn pilaamien maa-alueiden puhdistamiskustannuksia.
		L öljysuojarahastosta (1406/2004)

Tilinpäätöksen liite 15: Velan muutokset

Ympäristöministeriöllä ei ole ilmoitettavaa.

Tilinpäätöksen liite 16: Velan maturiteettijakauma ja duraatio

Ympäristöministeriöllä ei ole ilmoitettavaa.

Tilinpäätöksen liite 17: Oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut täydentävät tiedot

Ympäristöministeriön tilinpäätöksessä on annettu oikeat ja riittävät tiedot tilinpäätöslaskelmissa ja niiden liitteenä annetuissa tiedoissa sekä toimintakertomuksessa.

6 Allekirjoitukset

Tilinpäätös on hyväksytty
Helsingissä 23.2.2017



Maatalous- ja ympäristöministeri
Kimmo Tiilikainen



Kansliapäällikkö
Hannele Pokka

Tilintarkastajan merkintä

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tarkastanut tämän tilinpäätöksen ja tarkastuksesta on annettu

tilintarkastuskertomus . .2017.

Helsingissä . .2017

Ympäristöministeriön toimintakertomuksen ja tilinpäätöslaskelmien tehtävänä on tarkastella varainhoitovuoden toimintaa, tuloksia sekä toiminnan vaikuttavuutta. Kertomuksessa ministeriön toiminnan vaikuttavuutta tarkastellaan tehtäväkokonaisuuksittain, jotka sisäisestä organisaatiosta riippumatta antavat kokonaiskuvan koko toimialueen tuloksista. Toimintakertomus käsittelee vain ministeriön toimintaa.

Toimintakertomus sisältää johdon katsauksen toimintaan sekä toimialoittaisen katsauksen toiminnan vaikuttavuuteen, kuvauksen toiminnallisesta tehokkuudesta, tuotoksista ja laadunhallinnasta sekä henkisten voimavarojen hallinnasta. Toimintakertomus sisältää myös tilinpäätösanalyysin, sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuman, määräajoin tehtävien kokonaisarviointien tulokset ja yhteen- vetotiedot väärinkäytöksistä. Tilinpäätöslaskelmiin kuuluvat tuotto- ja kululaskelma, tase sekä talousarvion toteutumalaskelma ja tilinpäätösliitteet.



Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4729-6 (nid.)
ISBN 978-952-11-4728-9 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkok.)